

تولید ملی،  
حمایت از کار و سرمایه ایرانی



مرکز آموزش علمی - کاربردی  
گروه بین‌المللی ره‌شهر (کویک بیلد)  
تحت نظارت دانشگاه جامع علمی - کاربردی

## شهر فرودگاهی بستری مناسب برای توسعه صنایع دستی

- شهر فرودگاهی فرودگاه امام خمینی (ره) عرصه توسعه صنایع دستی ایران
- عمده‌ترین صنایع دستی ایران و جایگاه آن در توسعه اقتصادی کشور
- نمونه‌های موفق توسعه صنایع دستی در جهان
- ضرورت کاربرد فن‌آوری در تولید صنایع دستی
- رابطه‌ی متقابل صنایع دستی و توسعه گردشگری
- نقش فرودگاه و شهر فرودگاهی فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) در توسعه صنایع دستی کشور

نشریه شماره ۱۳۵، تابستان ۱۳۹۱



RAH SHAHR  
International Group  
گروه بین‌المللی ره‌شهر



## به نام خداوند جان و خرد

آدرس: تهران، خیابان آفریقا، نرسیده به  
چهارراه جهان کودک، کوچه سپر غربی، پلاک ۲۶  
کدپستی: ۱۵۱۸۶۴۳۳۳۵

info@rahshahr.com  
www.rahshahr.com

تلفن: ۸۸۷۸۲۲۰۰  
دورنگار: ۸۸۲۰۲۶۹۳

شماره سند: 01 09653 O PB 0135 00

یکصد و سی و پنجمین نشریه علمی، فنی و مهندسی  
آدرس وبسایت نشریات  
<http://bulletins.rahshahr.com>

## فهرست

### ناشر

مرکز آموزش علمی- کاربردی  
گروه بین‌المللی ره‌شهر (کوئیک بیلد)

### پژوهش و نگارش

قدسیه شهرکی قدیمی  
محمد کاظم محقق

### امور هنری

آوا ذاکری فردی  
زینب موسوی صالح

- ۴ • شهر فرودگاهی فرودگاه امام خمینی (ره) عرصه توسعه  
صنایع دستی ایران
- ۴ • صنایع دستی ایران  
عمده‌ترین صنایع دستی ایران و جایگاه آن در توسعه‌ی  
اقتصادی کشور
- ۸ • صنایع دستی در استان‌های کشور
- ۹ • اهداف و برنامه‌های توسعه صنایع دستی
- ۱۲ • تشکلهای تعاونی در بخش صنایع دستی کشور و  
تعداد شاغلین
- ۱۴ • راهکارهای توسعه و فعال کردن تعاونی‌ها
- ۱۵ • نمونه‌های موفق توسعه صنایع دستی در جهان
- ۱۵ • ضرورت کاربرد فن‌آوری در تولید صنایع دستی
- ۱۸ • رابطه‌ی متقابل صنایع دستی و توسعه گردشگری
- ۱۸ • راهکارهای توسعه و ارتقا جایگاه صنایع دستی و افزایش تولید
- ۱۹ • نقش فرودگاه و شهر فرودگاهی فرودگاه بین‌المللی امام  
خمینی (ره) در توسعه صنایع دستی کشور
- ۲۰



## سخنی با خوانندگان

سرزمین کهن پارس با تاریخ چندین هزار ساله خود یکی از مهم‌ترین خاستگاه‌های تمدن بشری و سرزمینی با پیشینه‌ی هنری بس غنی است. وجود ۱۵ رشته‌ی صنایع دستی و بالغ بر ۲۵۰ نوع محصولات تولیدی و بیش از ۱/۳ میلیون نفر دست‌اندرکار این هنر- صنعت، بیانگر گستردگی و ریشه‌دار بودن هنر در این سرزمین است.

با وجود تنوع گسترده و هنر بی‌مانند موجود در صنایع دستی ایران، براساس مطالعات صورت گرفته توسط کارشناسان گروه بین‌المللی ره‌شهر و با استناد به آمار صادرات سال ۱۳۸۹، متأسفانه سهم صادرات صنایع دستی به تولید ناخالص ملی در این سال تنها ۰/۰۰۹ درصد است. در بازارهای داخلی نیز به‌دلیل عرضه نامناسب، عدم آشنایی کافی، بازار محدود و... تولیدات صنایع دستی، سهم چندانی در سبد کالای خانواده ایرانی به خود اختصاص نمی‌دهد. به این ترتیب صنایع دستی ایران، به دلیل بازاریابی نامناسب، جایگاه واقعی خود را در بازارهای خارجی و داخلی پیدا نکرده است.

بازاریابی و عرضه مناسب تولیدات آن، از عوامل تاثیرگذار بر فروش و به تبع رونق در تولید صنایع دستی است. شرکت در نمایشگاه‌های بین‌المللی، احداث غرفه‌های فروش صنایع دستی در کنار آثار تاریخی و باستانی، هتل‌ها، فرودگاه‌ها و مکان‌های ورود و خروج گردشگر از دیگر راه‌های رونق بخشی به این صنعت است.

فرودگاه‌ها با توجه به اینکه یکی از مهم‌ترین مبادی ورودی و خروجی مسافر و کالا و همچنین میزبان مسافری و گردشگرانی از کشورهای مختلف هستند می‌توانند در توسعه این صنعت و شناخت آن به جهانیان نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشند. امروزه در اغلب فرودگاه‌های جهان، صنایع دستی به‌صورت بسته‌بندی شده و در اندازه‌های کوچک با هدف حمل و نقل آسان و با برنامه‌های بسیار جذاب و متنوع جهت توسعه‌ی فرهنگ جوامع میزبان ارایه می‌شود.

فرودگاه و شهر فرودگاهی بین‌المللی امام خمینی (ره) بستر بسیار مناسبی است تا بتوان با ارایه صنایع دستی ایران بخشی از فرهنگ غنی این کشور را معرفی کرد و باعث توسعه‌ی صنایع دستی کشور شد.

پژوهش حاضر علاوه بر بررسی وضعیت صنایع دستی (به‌غیر از فرش دست‌باف ایرانی)، به اهمیت صنایع دستی در جهان، رابطه‌ی آن با توسعه‌ی صنعت گردشگری و همچنین نقش آن در اقتصاد ایران پرداخته و سپس با توجه به قابلیت‌های صنایع دستی برای سرمایه‌گذاری در شهر فرودگاهی بین‌المللی امام خمینی (ره)، نقش شهر فرودگاهی را در توسعه‌ی تولید و صادرات صنایع دستی مورد بررسی قرار می‌دهد.

## گروه بین‌المللی ره‌شهر

## ◀ شهر فرودگاهی امام خمینی(ره) عرصه توسعه صنایع دستی ایران

توسعه حمل و نقل، زمینه‌ساز توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع است. حمل و نقل هوایی به دلیل شتاب بخشیدن به جابجایی مسافر و کالا و کاهش هزینه زمان، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در چند دهه اخیر با تغییر در نقش شماری از فرودگاه‌های بزرگ دنیا و تبدیل این مراکز به جوامع اقتصادی و خدماتی چند منظوره، شهرهای جدیدی در اطراف فرودگاه‌ها شکل گرفته و این فرودگاه‌ها را از مکان‌های ارایه صرف خدمات حمل و نقل به قطب‌های اقتصادی مهم تبدیل کرده است.

به این ترتیب شهر فرودگاهی مجموعه‌ای است متشکل از قطب ترابری، کانون کسب و کار و ویژگی‌های شهری، برخوردار از انواع کاربری‌های تولیدی، خدماتی و تسهیلات غیرمرتبط با وظایف حمل و نقل و در مشارکت سازنده با مادر شهر مجاور خود.

شهر فرودگاهی امام خمینی(ره) نیز برای رسیدن به چنین جایگاهی طراحی شده و توجه به موضوعات خاص معاصر مانند شهر پایدار، شهرسبز و شهر فشرده در دیدگاه طراحی آن، در کنار مجموعه‌ای از فعالیت‌های صنعتی، خدماتی و پشتیبانی، که با هدف جذب سرمایه‌گذاران خصوصی در نظر گرفته شده است، ویژگی خاصی به این شهر داده و آن را به نمونه‌ای ارزشمند در بین دیگر شهرهای فرودگاهی تبدیل کرده است. این فرودگاه و شهر فرودگاهی از لحاظ مساحت (حدود ۱۴ هزار هکتار) در زمره ۱۰ فرودگاه بزرگ جهان قرار دارد و در فاز نهایی توسعه خود، مرکز اشتغال حدود ۴۰۰ هزار نفر خواهد شد، بیش از ۹۰ میلیون نفر مسافر در آن جابجا می‌شوند و میلیون‌ها نفر از بخش‌های مختلف آن بازدید خواهند کرد.

در طرح جامع شهر فرودگاهی فعالیت‌های مختلفی پیش‌بینی و بر آن اساس اراضی این شهر به قطعات متعددی تقسیم شده است. فعالیت‌های پیش‌بینی شده در هر یک از قطعات فوق، زمینه خاصی را شامل می‌شود که از جمله می‌توان به سایت‌های پردیس زیارتی- فرهنگی، تجاری، ورزشی، آموزشی، صنعتی و...

اشاره کرد. به این ترتیب شهر فرودگاهی بین‌المللی امام خمینی(ره) خود در بر گیرنده چندین شهر موضوعی و محورهای کسب و کار خواهد بود و در هر یک از نواحی آن کاربری ویژه‌ای استقرار خواهد یافت. شهر فرودگاهی همچنین در برگیرنده مناطق آزاد و ویژه‌ای است که مزیت‌های نهفته در این مناطق به مطلوبیت‌های شهر فرودگاهی می‌افزاید.

تولید و عرضه صنایع دستی از جمله فعالیت‌هایی است که در بخش‌های مختلف شهر فرودگاهی به آن پرداخته می‌شود. شهر فرودگاهی بین‌المللی امام خمینی(ره) از این نظر دارای مزیت نسبی بالایی است. گذر سالانه بیش از ۹۰ میلیون مسافر، میلیون‌ها بازدید کننده و برگزاری ده‌ها نمایشگاه تجاری، فرصت مناسبی برای تولید و عرضه انواع مختلف صنایع دستی در این شهر را فراهم می‌کند. به این ترتیب شهر فرودگاهی دروازه بزرگی برای عرضه هنرهای دستی ایران خواهد بود و می‌تواند در معرفی و توسعه این رشته از فعالیت اقتصادی کمک موثری باشد.

## ◀ صنایع دستی ایران تعریف صنایع دستی

در جهان، تعاریف متعددی برای این صنعت وجود دارد که عموماً دارای مفاهیم و زمینه‌های مشترکی هستند. اما یک تعریف واحد که به‌طور کامل مورد قبول تمام کشورها باشد وجود ندارد و هر کشور و یا سازمانی با توجه به تجربه خاص خود و سیاست‌ها و هدف‌های مورد نظر، تعریفی از صنایع دستی ارایه داده است. در تجربه مشترک ملل، صنایع دستی مظهري از هنر دست بوده و در آن ذوق و سلیقه‌ی هنرمند و روحیه و طرز تفکر سازنده آن دخالت دارد و نشانه‌ای از اصالت ملی و فرهنگی قوم و یا ملتی است.

## ◀ ویژگی‌های صنایع دستی

- انجام قسمتی از مراحل اساسی تولید توسط دست و ابزار و وسایل دستی



**دست‌بافی (نساجی سنتی):** فرآورده‌هایی که به کمک دستگاه‌های ساده و سنتی بافندگی تولید می‌گردد، مانند جاجیم، زری، ترمه، شال و ...

**بافتنی:** انواع مصنوعاتی که با کمک میل، قلاب و مانند آن و با الیاف طبیعی تولید می‌شود و جزو بافتنی‌ها به حساب می‌آید، مانند دستکش، جوراب، کلاه، شال گردن و ...

**روکاری (رودوزی):** کلیه‌ی مصنوعاتی که از طریق دوختن نقوش سنتی بر روی پارچه‌های بدون نقش و یا کشیدن قسمتی از نخ‌های تار و پود به‌وجود می‌آید، در گروه «رودوزی» و یا «روکاری» جای دارد. مانند سوزن‌دوزی، قلاب‌دوزی، ملیله‌دوزی، خوس‌دوزی، گلابتون‌دوزی، پته‌دوزی و ...

**چاپ‌های سنتی:** کلیه پارچه‌هایی که به وسیله قلم مو، مهر و نظایر آن رنگ آمیزی شده و نقش می‌پذیرد جزو چاپ‌های سنتی به حساب می‌آید مانند چاپ قلم‌کار و چاپ کلاقه‌ای (باتیک).

**نمدمالی:** انواع مصنوعاتی که بر اثر درگیری و متراکم کردن پشم و کرک در شرایط فنی مناسب از طریق ورز دادن تهیه می‌شوند، جزو گروه نمدمالی می‌باشند، مانند کلاه نمدی، پالتوی نمدی، نمد زیرانداز و نمد پادری.

**سفال‌گری و سرامیک‌سازی:** به محصولاتی که با استفاده از گل رُس و همچنین گل حاصله از سنگ کوارتز و خاک کائولن، به کمک دست و چرخ سفال‌گری ساخته و سپس پخته می‌شود، سفال و سرامیک گفته می‌شود. برای تکمیل اشیاء ساخته شده، برحسب سنت و رسوم، روی آنها نقاشی، کنده‌کاری و یا نقوش برجسته ایجاد می‌کنند و از لعاب مناسب برای پوشش سطح اشیاء استفاده می‌گردد. محصولات تولید شده‌ی این گروه شامل انواع پارچ، گلدان و ... است.

- حضور مؤثر و خلاق انسان در تولید و شکل بخشیدن به محصولات ساخته شده و امکان ایجاد تنوع و پیاده کردن طرح‌های مختلف در مرحله‌ی ساخت این گونه فرآورده‌ها
- تأمین قسمت عمده‌ی مواد اولیه مصرفی از منابع داخلی
- داشتن بار فرهنگی (استفاده از طرح‌های اصیل، بومی و سنتی)

- عدم همانندی و تشابه فرآورده‌های تولیدی با یکدیگر
- عدم نیاز به سرمایه‌گذاری زیاد در مقایسه با سایر رشته‌های صنعتی

- دارا بودن ارزش افزوده‌ی بالا در مقایسه با صنایع دیگر
- قابلیت ایجاد و توسعه در مناطق مختلف
- فقدان جنبه رقابتی فرآورده‌های دست ساز با تولیدات صنعتی
- ارزانی نسبی قیمت صنایع دستی به علت پایین بودن سطح دست‌مزدها
- قابلیت انتقال تجربیات، رموز و فنون تولیدی، سینه به سینه و یا مطابق روش استاد و شاگردی

صنایع دستی ایران علاوه بر ویژگی‌های فوق دارای مزیت‌هایی است که می‌تواند در رقابت با صنایع دستی دیگر کشورها مورد توجه خریداران قرار گیرد. قدمت و تنوع فرهنگی و گستردگی آن در پهنه سرزمین ایران موجب تنوع در فرآورده‌های تولیدی شده و تعدد رشته‌های صنایع دستی، ایران را در زمره کشورهای برتر تولید کننده صنایع دستی قرار داده است.

### ◀ طبقه‌بندی صنایع دستی ایران

کارشناسان سازمان صنایع دستی ایران، بر مبنای روش و تکنیک‌های مورد استفاده، صنایع دستی کشور را به شرح زیر طبقه بندی می‌کنند:

**بافته‌های داری:** محصولاتی که به کمک دارهای افقی یا عمودی تولید می‌شوند، مانند قالی، گلیم، زیلو و نظایر آن.

که طی آن و توسط ابزار و وسایل مختلف و به طور عمده به وسیله دستگاه خراطی، اشیایی مانند انواع قلیان، گهواره، پایه آباژور و ظروف مختلف ساخته و پرداخته می‌شود.

**ریزه کاری و نازک کاری چوب:** روشی از ساخت فرآورده‌های چوبی است که طی آن به وسیله‌ی وسایل نجاری مانند ارّه، رنده، سوهان، مُغار و ... قطعات کوچک چوبی آماده شده به صورت روکش بر روی بدنه چوبی چسبانده و تحت فشار شکل گرفته‌اند و از این طریق انواع شکلات خوری، زیر سیگاری، قاب عکس و نظایر آن تولید و عرضه می‌گردد.

**منبت کاری، کنده کاری و مشبک کاری چوب:** شیوه‌ای دیگر از تولید محصولات چوبی است که طی آن طرح‌ها و نقوش سنتی با استفاده از قلم، چکش، مغار و سایر ابزار نجاری بر روی چوب‌های مرغوب و بادوام شکل می‌پذیرد.

**حصیر بافی:** حصیر بافی که بامبو بافی، مروار بافی، ترکه بافی، چم بافی، سبد بافی و چیغ بافی را نیز شامل می‌شود، همان بافت رشته‌های حاصل از الیاف سلولزی (گیاهی) به کمک دست و ابزار ساده دستی است که طی آن محصولات مختلفی مانند زیرانداز، سفره‌ی حصیری، انواع سبد، انواع ظروف و ... تولید و عرضه می‌گردد.

**خاتم سازی:** روشی از تولید فرآورده‌های چوبی است که با استفاده از روکش حاصله از به هم چسباندن قطعات کوچک فلزات، استخوان و انواع چوب در اشکال و طرح‌های سنتی (بیشتر به صورت هندسی) و به کمک ابزار و وسایل مختلف، فرآورده‌هایی مانند انواع قاب عکس، جاسیگاری، شکلات خوری، میز، صندلی و ... ساخته می‌شود.

**معرق کاری:** ترسیم طرح‌ها و نقش‌های سنتی بر روی زمینه‌ی

شیشه‌گری: محصولاتی را که از طریق شکل دادن مواد معدنی ذوب شده مانند سیلیس و خرده شیشه که با ترکیبی از این دو و با استفاده از روش دمیدن توسط لوله مخصوص و با به کارگیری ابزار دستی شامل انبر، قیچی و غیره حاصل می‌شود، شیشه دست‌ساز می‌نامند که شامل مراحل تکمیلی و تزئینی، مانند نقاشی و تراش هم می‌گردد.

**تولید فرآورده‌های پوست و چرم:** محصولاتی که با استفاده از پوست و چرم دباغی شده به شیوه سنتی تولید می‌گردد، مانند پوستین، کلاه پوستی، چاروق، محصولات تکمیلی چرمی (مانند تلفیق چرم با محصولات دست‌باف) جزو این گروه هستند.

**ساخت محصولات فلزی و آلیاژ:** فرآورده‌هایی که به شیوه سنتی و با استفاده از ابزار دستی و انواع فلزات (مس، نقره، طلا و آهن) و انواع آلیاژها (برنج و ورشو) تولید می‌گردد مانند انواع ظروف خانگی، چاقو، قندشکن، قلم تراش، قفل و ... جزو این گروه می‌باشند.

**قلم زنی، مشبک کاری، حکاکی روی فلزات و آلیاژها:** هنر- صنعتی است که طی آن طرح‌ها و نقوش سنتی با استفاده از قلم، چکش و سایر ابزار دستی بر روی اشیاء ساخته شده از فلز یا آلیاژ شکل می‌گیرد.

**سنگ تراشی، حکاکی روی سنگ و معرق سنگ:** شامل مصنوعات می‌گردد که مواد اولیه اصلی آن را انواع سنگ‌ها مانند فیروزه، مرمر، یشم، سنگ سیاه، سنگ سفید (آلباستر) و ... تشکیل می‌دهد و به کمک ابزار و وسایل مختلف تراشیده یا حکاکی می‌شود مانند انواع ظروف، پایه‌ی چراغ، قاب عکس، انواع نگین و ...

**خراطی چوب:** خراطی، شیوه‌ای از تولید محصولات چوبی است

چوبی یا سرامیک و خالی کردن داخل خطوط طرح ها و پرکردن فضای خالی شده به وسیله قطعات آماده شده چوبی، سرامیک، فلزی، صدفی و سنگی معرق کاری می‌گویند.

**کاشی‌گری:** صنعتی است با سابقه که طی آن انواع کاشی‌ها با استفاده از طرح‌ها و نقش‌های سنتی برای استفاده در ابنیهی مذهبی و تاریخی از طریق قالب‌گیری گل رُس و پختن آن در کوره ساخته و پرداخته می‌شود.

**ملیله‌کاری:** منظور، ساخت اشیا مختلف مانند سرویس چای‌خوری، تنگ و همچنین برخی از زینت آلات با استفاده از مفتول‌های نقره، طلا و مس و به کمک ابزار و وسایل ساده فلز کاری مانند حدیده، انبر، قیچی، کوره مخصوص و ... می‌باشد.

**میناکاری:** منظور، ساخت بدنه فلزی، لعاب‌کاری، پخت، نقاشی و پخت مجدد اشیا در کوره است که تمامی این مراحل به کمک ابزار و وسایل ساده با استفاده از طرح‌های اصیل و سنتی در مرحله‌ی نقاشی انجام می‌پذیرد.

**ساخت اشیا مستظرفه و هنری:** ساخت اشیا و وسایل ظریفی است که در آنها عامل هنر به مراتب بیش از فنون تولیدی دخالت دارد و شامل مینیاتورسازی، نقاشی روی صدف، نقاشی روی چرم، پایه ماشه و تذهیب می‌شود.

**ساخت زیور آلات:** ساخت و تولید انواع جواهرات محلی و همچنین انواع زینت آلات با استفاده از طلا، نقره و انواع آلیاژها می‌باشد.

**ساخت سایر فرآورده‌های دستی:** منظور، ساخت سایر محصولات دستی مانند فیروزه نشانی (فیروزه کوبی) طلاکوبی روی فولاد، انواع عروسک‌های محلی، تخت‌کشی گیوه (آجیده و

لته‌یی) و ماسک، کایت و چترهای تزئینی است که با ابزار و وسایل دستی و با استفاده از طرح‌های سنتی ساخته و پرداخته می‌شود.

### ◀ قدمت صنایع دستی در ایران

به اعتقاد اکثر محققان و باستان‌شناسان زادگاه سفال‌گری، ایران بوده و از این کشور به سایر نقاط جهان راه یافته است. اولین نمونه سفال متعلق به ۱۰ هزار سال قبل است که توسط ساکنان کوهستان‌های بختیاری ساخته شده است.

ایران از نظر پیدایش و سیر تحول و تکامل پارچه‌های منقوش، یکی از برجسته ترین ملل جهان است. نخستین شواهد تاریخی مربوط به هزاره پنجم قبل از میلاد در ناحیه سه‌گابی (سگابی) کردستان است.

در هزاره سوم قبل از میلاد از حفاری‌های تپه حصار دامغان و شوش (خوزستان) بقایای پارچه‌هایی که درون مقابر وجود داشته یا به دور اشیا پیچیده شده، همین‌طور ابزار نساجی مانند دوک نخ‌ریسی و میله‌مفرغی مخصوص پارچه‌بافی به‌دست آمده است. هخامنشیان در بافت پارچه‌های پشمی نرم و لطیف مشهور بوده‌اند. بافت پارچه‌هایی که در متن عناصر تزئینی آنها نخ‌های گلابتون به‌کار می‌رفت را به دو هزار سال پیش نسبت داده‌اند. در دوره ساسانی پارچه‌بافی ایران شهرت جهانی پیدا کرد. تاثیر هنر پارچه‌بافی چین، تکمیل آن به وسیله پارچه‌بافان ایرانی و انتقال روش‌های جدید درچله‌کشی دستگاه نساجی و بافت از راه ایران به ایتالیا و شمال اروپا در این دوره صورت گرفت.

در دوره اسلامی نقوش حیوانات مانند شیر، عنقا و عقاب که زربفت شده‌اند بخصوص از دوره سلجوقی به بعد رایج شد. از پارچه‌هایی که درقرون اولیه اسلامی از تارو پود ابریشم و زر و نقوش رنگین بافته می‌شد می‌توان به: نگار، طراز، ملحم، سقلاطون، قصب و مثلث اشاره کرد. دردوره ایلخانیان کارخانه متعدد پارچه‌بافی در تبریز، شیراز، شوشتر، نیشابور و طوس وجود داشت و استادان پارچه‌بافی دریافت پارچه‌های اطلس، زربفت و زرکش مهارت داشتند و پارچه‌های ابریشمی گیلان، خراسان، یزد

و کرمان بسیار نفیس و گرانبها بودند.

در قرن دهم هجری بافته‌های کارخانه‌های پارچه‌بافی نیشابور، اصفهان، شوشتر، شیراز، کاشان بخصوص یزد دارای ارزش فوق‌العاده‌ای بود. پارچه‌های ابریشمی، مخمل، زرباف و پارچه‌های قلم‌کار پنبه‌ای این کارگاه‌ها شهرت داشت.

در دوره صفویه پارچه‌های زرو سیم باف بخصوص برای لباس بانوان و تزئین معماری داخلی اندرون منازل به کار می‌رفت. در دوره قاجار به دلیل استقبال از منسوجات ماشینی خارجی، از میزان تقاضای پارچه‌های ایرانی کاسته و کارگاه‌های پارچه‌بافی رونق گذشته خود را از دست داد. با این حال بافت پارچه‌های مخمل و زری، ترمه و شال در یزد، کاشان و کرمان ادامه یافت.

در دهه ۱۹۳۰ در تلاش برای حفظ و تشویق تولید منسوجات و سایر صنایع دستی بومی، مدارس برای صنایع دستی در شهرهای بزرگ ایران مانند «مدرسه صنعتی ایران و آلمان» در تهران تأسیس شد. در دهه ۴۰ شمسی «سازمان صنایع دستی» و یک مرکز تجاری وابسته به نام «مرکز صنایع دستی» در تهران تأسیس شد و خرید محصولات دستی در سراسر ایران شروع و مراکز مختلفی برای عرضه محصولات خریداری شده ایجاد گردید. پس از انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷، دولت صادرات صنایع دستی و حتی فرش را به عنوان بخشی از سیاست کلی برای کنترل خروج ثروت از کشور در پیش گرفت. صادرات قانونی بر پایه نقل و انتقالات بانکی در بازار در سال ۱۳۶۹ از سر گرفته شد. در حال حاضر دولت به دلایل اقتصادی به طور اخص برای ایجاد شغل، در حال تلاش برای بازیابی تولید صنایع دستی و رساندن آن به مقادیر قبل از انقلاب است.

### عمده‌ترین صنایع دستی ایران و جایگاه آن در توسعه اقتصادی کشور

بسیاری از مردم جهان، ایران را به واسطه برخی از صنایع دستی آن می‌شناسند. صنایع دستی که در ایران رواج دارند و تولید آنها از زمان قدیم در ایران متداول بوده است شامل: بافت

انواع قالی و قالیچه، جاجیم، گلیم، نمد، بافت انواع پارچه‌های دستی‌نخی، پشمی، حریر، ماهوت، شال، ترمه، طلاکوب ابریشمی، مخمل‌دوزی، گلدوزی، پوستین‌دوزی، ملیله‌دوزی، نقره‌کاری، خاتم‌کاری، قلم‌کاری، سفال‌گری، ساخت انواع ظروف مسی و سفالی، شیشه‌سازی، میناکاری و منبت‌کاری، قلم‌کاری و سایر هنرهای تزئینی است.

در حال حاضر ۶ رشته از صنایع دستی کشور مهر اصالت سازمان بین‌المللی یونسکو را دریافت کرده‌اند.

صنایع دستی ایران، به عنوان صنعتی مستقل و بومی، شاخص‌ترین هنر کاربردی ایران است و ریشه‌های عمیق و استوار در فرهنگ غنی و بارور ایرانیان دارد.

صنایع دستی اهمیت بسیار زیادی در خود اشتغالی زنان روستایی دارد. در حال حاضر، ۸۵ درصد شاغلان در بخش فرش و گلیم را زنان و بقیه را مردان تشکیل می‌دهند، در سایر رشته‌های صنایع دستی نیز میزان اشتغال زنان بسیار بالاست، به طوری که ۶۲/۶ درصد فعالیت در این رشته‌ها به زنان و ۳۷/۴ درصد به مردان اختصاص دارد.

### موانع موجود

بازاریابی، یکی از مهم‌ترین عوامل توسعه صنایع دستی در سطح ملی است. بازاریابی به معنای تلاشی آگاهانه برای شناسایی نیازها، یافتن مناسب‌ترین بازار، تهیه و تامین خدمات و محصولات مناسب برای آن است که متأسفانه یکی از مهم‌ترین موانع بر سر راه توسعه صنایع دستی ایران است.

از دیگر موانع موجود در گسترش بازار صنایع دستی، عبارتند از: کمبود افراد متخصص و مواد اولیه نامرغوب، نبود مراکز اطلاع‌رسانی مناسب و تبلیغات، بسته‌بندی نامناسب، عدم شناخت بازارهای داخلی و جهانی (بازار هدف) و سلیقه‌های متفاوت مشتریان، عدم توجه به سطح کیفی تولید و نوآوری در محصولات تولیدی.

ازجمله راه‌کارهای موثر در توسعه بازار صنایع دستی می‌توان به



صنایع دستی ایران که موفق به دریافت مهر اصالت سازمان یونسکو شده‌اند، دو رشته ورنی‌بافی و نقره‌کوبی مربوط به استان آذربایجان شرقی است.

**آذربایجان غربی:** ساخت و سازهای سنتی و تراش سنگ‌های قیمتی مهم‌ترین رشته‌های صنایع دستی آذربایجان غربی است. صنایع دستی آذربایجان غربی در ۴ دسته عمده قرار می‌گیرد: صنایع دستی مبتنی بر کاربرد چوب مانند منبت، معرق و سازهای سنتی، صنایع دستی مبتنی بر کاربر الیاف مانند قالی‌بافی، گلیم‌بافی و دست‌باف‌های سنتی، صنایع دستی مبتنی بر کاربرد مواد معدنی مانند سفال‌گری، شیشه‌گری و تراش سنگ‌های قیمتی و صنایع دستی تلفیقی مانند چرم‌سازی، نگارگری، تذهیب و زیور آلات.

**اردبیل:** بیش از ۶۹ رشته تولیدی صنایع دستی در استان اردبیل در مناطق شهری و روستایی به صورت گسترده وجود دارد. از مهم‌ترین صنایع دستی استان می‌توان به قالی‌بافی، سفال‌گری، گلیم‌بافی و ساخت محصولات چرمی اشاره کرد. بدون احتساب فرش، نزدیک به ۵۰ هزار نفر در این استان از طریق صنایع دستی امرار معاش می‌کنند.

**اصفهان:** استان اصفهان از مراکز مهم صنعتی و تجاری ایران است و به دلیل وجود آثار تاریخی و جاذبه‌های طبیعی مورد توجه هموطنان و جهانگردان خارجی قرار دارد. استان اصفهان همواره به‌عنوان قطب صنایع دستی ایران مطرح بوده و بر اساس آخرین آمار اعلامی ۲۱۰ رشته صنایع دستی در این استان ثبت شده است. استان اصفهان اولین استان کشور از لحاظ ساخت صنایع دستی شناخته می‌شود و تنوع محصولات دستی در آن بی‌مانند است. قلم‌زنی، خاتم‌سازی، میناسازی، ساخت کاشی‌های سنتی، مینیاتور، آینه‌ن، فیروزه‌کوبی، مخمل‌بافی، شعربافی و... از جمله صنایع دستی اصفهان است.

معرفی، تبلیغ و ترویج صنایع دستی به منظور بازاریابی در داخل و خارج کشور با شیوه‌های نوین تبلیغاتی، استفاده از فناوری روز در تولیدات صنایع دستی با حفظ اصالت‌های هنر ملی، حمایت و تشویق بخش خصوصی به‌منظور سرمایه‌گذاری در این بخش به‌ویژه برای ایجاد بازارچه‌های صنایع دستی، سیاست‌گذاری در راستای فروش و صادرات کالاها و شرکت در نمایشگاه‌های داخلی و خارجی اشاره کرد.

طبق آخرین آمار موجود مربوط به سال ۱۳۸۹، در مقابل ۳۵ قلم کالای صنایع دستی صادرشده به ۵۷ کشور دنیا، حدود ۲۴۵ میلیون دلار ارز وارد کشور شده است.

در سال ۱۳۸۷ اصفهان به‌عنوان یکی از قطب‌های صنایع دستی کشور توانست باعث افزایش ۴۳ درصدی صادرات صنایع دستی ایران شود. در این سال صادرات صنایع دستی از گمرک اصفهان به لحاظ ارزش، حدود ۴/۴ میلیون دلار بوده است. بیش‌ترین صنایع دستی صادر شده از گمرک استان اصفهان، میناکاری، قلم‌کاری، خاتم و کاشی بوده است. افزون بر این، بسیاری از صنایع دستی استان اصفهان به استان‌های دیگر نیز صادر می‌شود.

### ◀ صنایع دستی در استان‌های کشور

رشته‌های مختلف صنایع دستی از گذشته‌های دور نقش تاثیر گذار و پر رنگی در زندگی مردم سرزمین ایران داشته و با فرهنگ‌های بومی مناطق مختلف رشد کرده و در برخی موارد مرزهای جغرافیایی کشورمان را در نور دیده و چشمان نکته بین بسیاری را به خود جلب کرده است. در هر گوشه این سرزمین هنرهای دستی مختلفی شکل گرفته که نمادی از شیوه زندگی و تعامل آنان با ویژگی‌های زیست بوم مردمان آن خطه است. اشاره‌ای هرچند کوتاه به اختصاصات صنایع دستی استان‌های مختلف کشور این ویژگی‌ها را بازتاب می‌دهد.

**آذربایجان شرقی:** در حال حاضر هنرمندان این استان در بیش از ۵۸ رشته صنایع دستی مشغول فعالیت هستند. از ۶ رشته

**ایلام:** ایلام که قدمتی به بلندای تاریخ ایران دارد، یکی از مراکز مهم دست‌باف‌های سنتی ایران است. قالی، گلیم، سیاه‌چادر، چیغ و جاجیم از مهم‌ترین دست‌باف‌های استان ایلام به شمار می‌روند. در سال‌های اخیر معاونت صنایع دستی دوره‌های آموزشی سفال‌گری، نقاشی روی سفال، قلم‌زنی روی مس، طراحی سنتی و ساخت سازه‌های سنتی را در این استان برگزار کرده و سعی در ترویج این رشته‌ها دارد.

**بوشهر:** از رشته‌های بومی این استان می‌توان به گبه‌بافی، گلیم‌بافی، عبابافی، صنایع دستی دریایی، حصیربافی، گرگوربافی و سفال‌گری اشاره داشت. در مجموع حدود ۳۵ هزار نفر صنعتگر در رشته‌های مختلف صنایع دستی این استان فعالیت می‌کنند.

**تهران:** با انتخاب تهران به‌عنوان پایتخت در دوران قاجار، بسیاری از رشته‌های صنایع دستی به این استان منتقل شد و به دلیل بازار مصرف، مرکزی جهت تجمیع امور تولیدی در بسیاری از رشته شد. رشته‌های صنایع دستی بومی استان، شیشه‌گری سنتی، تراش‌روی شیشه و بلور، نقاشی روی شیشه، سفال، سرامیک، آهنگری هنری، حجاری و نقاشی روی چرم است.

**چهارمحال و بختیاری:** آثار تاریخی کشف شده در این استان متعلق به حدود ۱۰ تا ۱۱ هزار سال قبل است که نشانه قدمت تاریخی این سرزمین است. صنایع دستی استان چهارمحال و بختیاری به دو دسته صنایع دستی عشایر و صنایع دستی شهری و روستایی تقسیم می‌شود. صنایع دستی عشایری عمدتاً در گروه بافته‌ها قramی‌گیرد و جنبه خود مصرفی دارد و شامل وریس‌بافی، خورجین، جوغا، سیاه‌چادر، توپره و... است. صنایع دستی شهری و روستایی شامل قالی‌بافی، یلمه‌بافی، گلیم‌بافی، خورجین‌بافی، قفل‌سازی، گیوه‌دوزی و... است.

**استان‌های خراسان:** استان خراسان که در دو دهه گذشته به

سه استان تفکیک شده، در بسیاری از رشته‌های صنایع دستی فعال است. در استان خراسان رضوی رشته‌های شاخص صنایع دستی سنگ‌تراشی، ارغوان‌بافی، گلدوزی، ساخت زینت‌آلات با فیروزه و عقیق، پوستین دوزی و... است. حضور سالیانه بیش از ۳۰ میلیون زائر در مشهد، این شهر را به یکی از بزرگ‌ترین بازارهای صنایع دستی تبدیل کرده است. در خراسان جنوبی گلیم‌بافی، چادرشب بافی، احرامی بافی طلا و نقره سازی و... رواج دارد. در استان خراسان شمالی صنایع دستی رایج شامل قالی‌بافی، گلیم‌بافی، چادرشب بافی، چاروق دوزی، دوخت البسه محلی، ساخت سازه‌های سنتی و چوخه بافی و... است.

**خوزستان:** پیشینه صنایع دستی استان خوزستان بیشتر به شهرستان‌های دزفول، شوشتر و بهبهان برمی‌گردد که از مناطق با سابقه در تولید صنایع دستی خصوصاً منسوجات سنتی از قبیل ملحفه‌بافی، احرامی بافی، سجاده‌بافی، جاجیم‌افی، چوغابافی و عبابافی است. در استان خوزستان نزدیک به ۷۰ رشته صنایع دستی شناسایی شده است.

**زنجان:** در حال حاضر بیش از ۴۴ رشته صنایع دستی در مناطق مختلف شهری و روستایی استان زنجان فعال است. رشته‌هایی مانند مليله‌کاری، چاقوسازی، چاروق‌دوزی، گلیم‌بافی، گیوه‌بافی، سازسازی و سفال‌گری جزو رشته‌های بومی استان به شمار می‌رود. بدون احتساب فرش، بالغ بر ۴۰ هزار نفر در مناطق مختلف استان به ساخت صنایع دستی اشتغال دارند.

**فارس:** استان فارس با بیش از ۵۰ رشته یکی از استان‌های مهم در تولید صنایع دستی ایران است. آینه‌کاری، سفال‌گری، بافت گلیم دو رو، خاتم‌سازی، منبت‌کاری، تراش سنگ‌های نیم قیمتی، دوخت لباس‌های محلی، رنگ‌رزی طبیعی، سنگ‌تراشی، قلم‌زنی، ساخت کاشی هفت‌رنگ از جمله مهم‌ترین صنایع دستی استان به شمار می‌رود.

**قزوین:** صنعتگران این سرزمین آفرینش‌های بی‌مانندی را از چوب، فلز، کاغذ و سایر مواد اولیه طبیعی فراهم آورده اند که آثار به جا مانده در موزه ها مبین آن است. زادگاه تولید صنایع دستی و هنرهای سنتی استان در روستاهای الموت، آبیک، تاکستان و بوبین‌زهره است. نگارگری، طراحی فرش، رودوزی‌های سنتی، نساجی سنتی، بافته‌های داری، صنایع دستی فلزی، صنایع دستی چوبی، گچ‌بری، و مقرنس کاری از جمله مهم‌ترین صنایع دستی استان است.

**قم:** مهم‌ترین صنایع دستی استان قم شامل بافته‌های داری، چاپ سنتی، شیشه‌گری، چرم و پوست، سنگ‌تراشی، تراش سنگ‌های قیمتی و نیمه‌قیمتی، صنایع چوبی، خوجین‌بافی، گیوه‌بافی و گیوه‌دوزی است.

**کردستان:** صنایع دستی استان نشأت گرفته از سرزمین و فرهنگ غنی این دیار و مردمان آن است. استان کردستان از مهم‌ترین مراکز تولید قالی و گلیم است. مشهورترین گلیم‌های کردستان بافت سنه است که شامل سنج و اطراف آن می‌شود. ساخت فرآورده های چوبی و نازک کاری در سنج سابقه دیرینه دارد.

**کرمان:** گلیم‌بافی، پته‌دوزی، معرق، مشبک، سفال، حصیربافی، مس‌تزیینی، قلم‌زنی روی مس، مجسمه‌سازی، سوزن‌دوزی، گلیم شیریکی‌پیچ، گلیم‌چل ماشوله، نمدمالی، ساخت سازه‌های سنتی، چاقو سازی، تذهیب، تراش شیشه، نقره‌سازی، ملیله‌سازی، گیوه‌دوزی، خوس‌دوزی، چادرش‌بافی و... از جمله صنایع دستی استان کرمان است.

**کرمانشاه:** کرمانشاه در مسیر شاهراه زیارتی-تجاری ایران و بین‌النهرین قرار دارد و مهاجرت به این شهر موجب شد که هنرمندان رشته‌های مختلف نیز در این منطقه سکنا گزینند و موجب ارتقا هنر و صنایع دستی منطقه شوند. صنایع دستی

کرمانشاه نمادی است از تمدن چند هزار ساله این سرزمین. نقش و نگاره‌های ماندگار و رایج سنتی در کرمانشاه از حجاری بر صخره‌های سخت گرفته تا نقوش رایج در فرش و گلیم و نمد، همه حکایت از ذوق هنرمندان این سرزمین است. صنایع دستی رایج در منطقه شامل گلیم اسده و گل‌برجسته، گیوه بافی، موج بافی، ساخت سازه‌های سنتی، ساخت ابزارهای فلزی، قلمزنی، ساخت زیورآلات، تذهیب و... است.

**گلستان:** رشته‌های بومی صنایع دستی استان گلستان شامل جاجیم‌بافی، ساخت زیورآلات ترکمن، ساخت دوتار ترکمن، نواربافی کتول، پلاس بافی، رنگ‌رزی طبیعی، سوزن‌دوزی، سفال‌گری و... است. تعداد ۴۴ تعاونی در زمینه صنایع دستی در این استان فعال است.

**لرستان:** رشته‌های شاخص صنایع دستی استان لرستان جاجیم‌بافی، گلیم‌بافی، ورشوسازی، قلم‌زنی بر روی ورشو، قالی‌بافی، گیوه‌بافی و گیوه‌دوزی، چیت‌بافی، نمدمالی و حجاری سنگ است. تعداد کارگاه‌های فعال صنایع دستی استان ۴۵۰۰ و تعداد تعاونی‌های فعال ۳۹ واح است.

**گیلان:** رشته‌های فعال صنایع دستی استان گیلان شامل معرق، نگارگری، حصیربافی، دوخت البسه محلی، مرواریدبافی، خراطی، منبت، شال‌بافی، بامبو‌بافی، چادرش‌بافی، چلنگری و حجاری است.

**مازندران:** بیش از ۹۰ درصد صنایع دستی استان مازندران را فرآورده‌های دست‌باف تشکیل می‌دهد. در غرب استان نیز صنعت‌گرانی به نمدمالی، سفال‌گری، کنده‌کاری روی چوب، بامبو‌بافی می‌پردازند. همچنین در مرکز استان صنایعی مانند منبت‌کاری، سوزن‌دوزی رواج دارد. در آلاشت از توابع سواد کوه اصیل‌ترین دست‌بافت مازندران یعنی جاجیم یا حمام‌سری تولید

می‌شود. تعداد شرکت‌های تعاونی استان مازندران ۱۰۰ واحد است.

**هرمزگان:** رودوزی‌های سنتی از جمله مهم‌ترین رشته صنایع دستی این منطقه است. حصیربافی، سفال‌گری و نساجی سنتی و صنایع دریایی، توربافی و گرگوربافی از دیگر صنایع دستی استان به شمار می‌رود.

**مرکزی:** قالی دست‌باف استان به نام تجاری ساروق در جهان شهره است. همچنین گلیم‌بافی به صورت ساده و گل برجسته با استفاده از طرح‌های اصیل در اراک، خمین و دیگر شهرها و روستاهای استان مرکزی بافته می‌شود. کنده‌کاری و قلم‌زنی روی چوب، معرق، مشبک، ساخت سازه‌های سنتی، خراطی و پیکرتراشی از دیگر صنایع دستی استان است. تعداد کارگاه‌های فعال صنایع دستی استان ۵۵ کارگاه است و ۱۵ تعاونی نیز فعالان صنایع دستی استان را پشتیبانی می‌کنند.

**همدان:** استان همدان در زمینه سفال‌گری و سرامیک مشهور است. از دیگر صنایع دستی استان می‌توان به نساجی سنتی، بافته‌های داری، پوشاک سنتی، چاپ سنتی، صنایع دستی چرمی، صنایع دستی فلزی، گچ‌بری و مقرنس‌کاری صنایع چوب، حجاری، تذهیب، نگارگری، مینیاتور، رودوزی‌های سنتی، رنگ‌رزی، و آب‌گینه اشاره کرد.

**یزد:** یزد به‌عنوان یکی از قدیمی‌ترین کانون‌های کار و تلاش و خلاقیت، در زمینه صنایع دستی بسیار فعال و فراورده‌های دستی آن مشهور بوده است. گلیم، گیوه ابرکوه، زنجیرسازی اردکان، بوریا و حصیربافی بافق، چلنگری تفت، گیوه بافی طبس، چاقوسازی و سبدبافی مهریز، زیلوبافی میبد، کاشی‌سازی هفت رنگ و ترمه بافی و... از جمله صنایع دستی استان یزد است.

### اهداف و برنامه‌های توسعه صنایع دستی

برای توسعه تولید و صادرات صنایع دستی ایران سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در سال ۱۳۸۹ برنامه‌هایی را با رویکردهای حمایتی تدوین کرد تا در راستای این برنامه‌ها، از محل صادرات صنایع دستی درآمد بیشتری نصیب کشور شود. مهم‌ترین رویکردها و برنامه‌های دفتر امور بازرگانی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری ایران عبارت است از:

- تقویت و حمایت از بازرگانی داخلی و خارجی، ساماندهی و توانمندسازی تشکلهای و انجمن‌های غیردولتی صنایع دستی، توانمندسازی و تقویت فعالان صنایع دستی. در راستای تحقق اهداف برنامه‌ی پنجم توسعه‌ی کشور چشم‌اندازها و پیشنهادات راهبردی با رویکردهای حمایتی زیر توسط سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، تدوین شده است.
- حمایت از ایجاد زیرساخت بازارچه‌های صنایع دستی
- اعطای تسهیلات به هنرمندان و صنعت‌گران صنایع دستی
- بیمه صنعت‌گران صنایع دستی و معافیت بیمه‌ی سهم کافرمايان کارگاه‌ها
- حمایت از ایجاد و تقویت تشکلهای غیر دولتی و اتحادیه‌های صنفی صنایع دستی
- طرح استفاده از کالاهای صنایع دستی درسبد جوايز بانک‌ها
- برگزاری همایش، گردهمایی، کارگاه آموزشی-تخصصی و هم‌نشست (سمپوزيوم) علمی

## صنایع دستی ایران و جایگاه آن در توسعه اقتصادی کشور

### جدول رویکردها و برنامه‌های حمایتی صنایع دستی دفتر امور بازرگانی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری ایران

|                    |                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|--------------------|----------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| فرهنگ و صنایع دستی | برگزاری نمایشگاه‌های خارجی                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>- مرمت اماکن تاریخی استان‌ها در راستای تبدیل به بازارچه های صنایع دستی</li> <li>- ایجاد ساز و کارهای لازم برای اجرایی کردن زیر ساخت‌های بازارچه‌های صنایع دستی</li> <li>- ایجاد ساز و کارهای لازم برای اجرایی کردن زیر ساخت‌های شهرک‌های صنایع دستی</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|                    |                                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>- شناسایی نمایشگاه‌های خارجی از طریق سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی و غیردولتی مرتبط تدوین جدول نمایشگاهی با همکاری مراکز برگزار کننده</li> <li>- برگزاری نمایشگاه‌های خارجی شناسایی هنرمندان و صادرکنندگان برتر و تجلیل از آنها شناسایی و معرفی رشته‌های صنایع دستی صادراتی استان‌ها</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|                    |                                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>- بررسی و تعیین مشکلات و موانع</li> <li>- تدوین راهبرد و خط مشی‌ها</li> <li>- عارضه‌یابی استراتژی توسعه صادرات صنایع دستی در سطح کلان</li> <li>- استقرار شرکت سرمایه‌گذاری توسعه صنایع دستی کشور</li> <li>- راه اندازی مرکز بازاریابی محصولات صنایع دستی</li> <li>- حمایت از صادرات محصولات صنایع دستی و تقویت زیرساخت‌های مورد نیاز صادرات</li> <li>- تهیه نام تجاری مناسب برای تولیدات صنایع دستی به تفکیک موضوع و رشته</li> <li>- استقرار دبیرخانه دائمی سازمان جهانی صنایع دستی و گردشگری کشور</li> <li>- آسیب‌شناسی روند تولید صنایع دستی کشور از قدم اول (تهیه مواد اولیه) تا کنترل کیفیت و صادرات</li> <li>- شناسایی قابلیت‌ها و توانمندی‌های کالاهای صنایع دستی در جهت ورود به بازارهای جهان</li> <li>- شناسایی رشته‌های قابل رقابت صنایع دستی</li> </ul>                                                          |
| فرهنگ و صنایع دستی | تقویت مدیریت و منزلت اجتماعی و اقتصادی فعالان صنایع دستی | <ul style="list-style-type: none"> <li>- برگزاری همایش، گردهمایی، کارگاه‌های آموزشی- تخصصی، همایش‌ها و سمینارهای علمی- توجیهی، جشنواره‌های ملی و استانی برای اعضای هیأت مدیره، تشکل‌های غیردولتی صنایع دستی و مرتبط با آن</li> <li>- شناسایی و نیازسنجی در خصوص مشکلات و مسایل موجود تشکل‌های صنایع دستی از طریق اجرای</li> <li>- مطالعات کاربردی و پژوهشی با همکاری وزارت تعاون، سازمان توسعه تجارت، معاونت سرمایه گذاری و ...</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|                    |                                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>- فراهم‌سازی زمینه‌های حضور تشکل‌ها و انجمن‌های فعال در نمایشگاه‌های داخلی و خارجی</li> <li>- تعیین شاخص‌های تخصصی مورد نیاز به منظور انتخاب تشکل‌های فعال صادراتی، تولیدی و توزیعی در سطوح ملی و استانی</li> <li>- حمایت از متقاضیان علاقمند به تشکیل انجمن‌ها و تشکل‌های صادراتی، تولیدی، توزیعی برای فعالیتهای صنایع دستی</li> <li>- تبیین ساختارهای جدید تشکل‌ها با همکاری و هماهنگی دستگاه‌ها و سازمان‌های ذیربط</li> <li>- تجلیل از تشکل‌ها و انجمن‌های فعال و برتر در برنامه‌های ملی و استانی در روز جهانی صنایع دستی</li> <li>- حمایت از ایجاد شبکه گسترده فروش محصولات صنایع دستی به صورت الکترونیک توسط تشکل‌ها و انجمن‌های غیردولتی صنایع دستی</li> <li>- فراهم‌سازی زمینه‌های ایجاد اتحادیه صنفی، فروشندگان صنایع دستی</li> <li>- فراهم‌سازی زمینه‌های ایجاد انجمن‌های ملی هنرمندان صنایع دستی کشور</li> </ul> |
|                    |                                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>- معرفی و تجلیل از پیشکسوتان، هنرمندان و فعالان صنایع دستی کشور در مراسم‌های ملی و جهانی ضمن تدوین شاخص‌های ارزیابی</li> <li>- فضاسازی فرهنگی و اجتماعی برای حضور فعال‌تر هنرمندان موفق صنایع دستی</li> <li>- برنامه‌ریزی جهت تصویب بیمه صنعت‌گران صنایع دستی خود اشتغال در مجلس شورای اسلامی</li> <li>- اجرای پوشش بیمه تأمین اجتماعی برای هنرمندان، صنعت‌گران و فعالان صنایع دستی کشور</li> <li>- ایجاد بانه‌های فروش صنایع دستی در سراسر کشور</li> <li>- تدوین و تصحیح قوانین، دستورالعمل‌ها و آیین نامه‌های لازم (قوانین مالیاتی، تسهیلات بانکی، بیمه و ....)</li> <li>- به منظور حمایت از صنایع دستی کشور در زمینه‌های مختلف تولیدی، بازرگانی و خدماتی</li> <li>- اختصاص جواز بانک‌ها به محصولات و تولیدات صنایع دستی</li> </ul>                                                                                      |

منبع: پرتال سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری ۱۳۹۰



تولیدکنندگان صنایع دستی در زمینه‌های امور گمرکی، حمل و نقل و موارد مشابه

- برنامه‌ریزی و انجام اقدامات لازم در جهت ارتقا دانش و توانمندی‌های اعضا و ارکان اتحادیه‌ها، تشکل‌ها و سازمان‌های غیردولتی ذیربط با حوزه‌های فعالیت صنایع دستی به منظور حضور فعال آنان در عرصه‌های تولید، فروش و صادرات
- برنامه‌ریزی و انجام فعالیت‌های لازم به منظور بهره‌مندی و تحت پوشش قراردادن تولید کنندگان و هنرمندان صنایع دستی از مزایای بیمه

### ◀ تشکل‌های تعاونی در بخش صنایع دستی کشور و تعداد شاغلین

تولید صنایع دستی عموماً در واحدهای خرد خانوادگی و یا واحدهای کارگاهی کوچک صورت می‌گیرد. تامین مواد اولیه، سرمایه مورد نیاز، عرضه و فروش تولیدات این واحدها در نبود تشکل‌های محلی، منطقه‌ای و یا کشوری عملاً با مشکل مواجه است. تشکیل تعاونی از تولیدکنندگان خرد زمینه‌ای است برای تسهیل فعالیت آن‌ها. اگرچه در حال حاضر تمام تولیدکنندگان در این تشکل‌ها عضو نیستند و شمار زیادی از آنان به شکل انفرادی فعالیت می‌کنند، اما تشکل‌های موجود نقش مهمی در تامین نیازها و عرضه محصولات آنان به بازارهای هدف به عهده دارند. رفع تنگناهای موجود در تعاونی‌های بخش صنایع دستی و مشارکت تولیدکنندگان در سامانه مدیریتی و هدایت این تشکل‌ها یکی از راه‌های توسعه صنایع دستی کشور است. در ادامه وضعیت فعلی تشکل‌های تعاونی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

### ◀ شمار تعاونی، اعضا و شاغلین

تاکنون ۱۳۰۳ شرکت تعاونی و ۱۸ اتحادیه استانی و یک اتحادیه سراسری صنایع دستی در کشور تشکیل شده و یا در دست ایجاد است. از این تعداد ۴۶۹ تعاونی فعال، ۵۲۷ تعاونی در دست ایجاد و ۳۰۷ تعاونی غیر فعال هستند. به عبارتی ۳۶ درصد تعاونی‌ها

همچنین اهداف و برنامه‌های سال ۱۳۹۰ این سازمان برای حضور موثر در بازارهای بین‌المللی به شرح زیر است:

- بررسی و مطالعه بازارشناسی و موقعیت کشور در بازار صنایع دستی جهت رونق و افزایش صادرات
- فراهم کردن امکانات لازم جهت استفاده و بهره‌گیری از سیستم‌های پیشرفته بازرگانی به منظور توسعه بازار و فروش صنایع دستی
- فراهم آوردن زمینه‌های تشویق صنعت‌گران و بازرگانان صنایع دستی برای حضور موثر در بازارهای داخلی و خارجی
- جلب مشارکت مردم، بخش خصوصی و دولتی برای سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در تولید و بازاریابی صنایع دستی با واحدهای ذیربط
- فراهم آوردن امکانات و صدور مجوز برگزاری نمایشگاه منطقه‌ای، سراسری و بین‌المللی صنایع دستی و هنرهای سنتی در داخل و خارج از کشور
- هماهنگی و همکاری با دستگاه‌ها و تشکل‌های ذیربط جهت معرفی هنرهای سنتی و صنایع دستی متناسب با سلیقه و نیاز بازارهای داخلی و خارجی
- نظارت بر اجرای قوانین و مقررات در صنایع دستی و هنرهای سنتی
- ارزیابی و نظارت بر چگونگی معرفی و فروش محصولات صنایع دستی در نمایشگاه‌های داخلی و خارجی
- فراهم کردن زمینه‌های مناسب برای راه‌اندازی و ایجاد بازارچه‌های صنایع دستی توسط مردم و بخش خصوصی با هماهنگی سازمان‌ها، اداره‌ها و دستگاه‌های ذیربط از طریق ارائه شاخص‌های کمی و کیفی

- تهیه ضوابط و مقررات لازم برای صدور مجوز تأسیس شرکت‌های نمایشگاهی تخصصی صنایع دستی و هنرهای سنتی توسط بخش خصوصی با همکاری مراجع ذیربط
- برنامه‌ریزی و انجام اقدامات لازم به منظور ایجاد تسهیلات در امر فروش و صادرات و ارائه اطلاعات بازرگانی به

ارتقا کیفیت محصولات (۶ درصد)  
تخصیص مجوز فعالیت (۷ درصد)  
حمایت سازمان‌های ذیربط (۱۴ درصد)  
سایر موارد (۲ درصد)

### ◀ نمونه‌های موفق توسعه صنایع دستی در جهان

صنایع دستی به نوعی بازگو کننده‌ی سابقه و ریشه‌های تاریخی، اجتماعی و فرهنگی کشور محل تولید خود هستند و به این ترتیب، از طرفی می‌توانند عامل مهمی در شناسایی فرهنگ و تمدن کشور تولیدکننده‌ی خود و از طرف دیگر از عوامل موثر در جذب گردشگر باشند. امروزه در بسیاری از کشورهایی که پیشینه‌ی تاریخی غنی دارند، فرآورده‌های دستی با طرح‌ها و ویژگی‌های منحصر به فرد خود، مکمل دیدنی‌های تاریخی هستند. صنایع دستی و در مجموع هنرهای بومی سنتی هر کشور به‌ویژه در قطب‌های مطرح آن همچون چین، ایران و هند می‌تواند تجلی ذوق و اندیشه، بیانگر ارج نهادن به میراث ملی و گنجینه‌ی با ارزش معنوی و همچنین بیانگر عمق، معنا و مفهوم واقعی فرهنگ و تمدن پُرسابقه‌ی آنها باشد. ایجاد مجتمع‌های بزرگ صنایع دستی که پروسه و فرآیند تولید آثار شاخص صنایع دستی را در معرض نمایش قرار می‌دهند نیز از مهم‌ترین اقدامات کشورهایی است که از صنایع دستی جهت رشد اقتصادی کشور خود استفاده می‌کنند. تجارب بسیار موفق کشور جمهوری خلق چین از ایجاد کارخانه‌های بزرگ به صورت کارگاه، نمایشگاه و فروشگاه در رشته‌هایی چون مینای خانه‌بندی، تراش سنگ یشم، رودوزی و نیز تجربه بس ارزشمند کشور تایلند در ایجاد مجتمع‌های تولید و فروش صنایع دستی در شهر شیانگ‌می از نمونه‌های بسیار موفق در این مقوله هستند. کشورهایی مانند چین و هند توانسته‌اند علی‌رغم جمعیت زیاد از تولید و صادرات صنایع دستی در بهبود وضعیت اقتصادی خود بهره ببرند. ترکیب این صنایع، با سنن، رسوم و بینش صنعت‌گران و در نتیجه جاذبه‌های منحصر به فرد آنها موجب شده است

فعال، ۴۰ درصد در حال تشکیل و ۲۴ درصد غیرفعال هستند. استان‌های هرمزگان، گلستان و همدان به‌ترتیب با ۱۸۴،۱۱۶ و ۱۰۷ تعاونی بیشترین و استان‌های کهگیلویه و بویراحمد، لرستان، تهران با ۶، ۷ و ۹ تعاونی دارای کم‌ترین تعاونی هستند. از نظر تعداد اعضا استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمانشاه، هرمزگان به ترتیب با ۴۳۵۱، ۱۴۷۳ و ۱۳۶۲ نفر عضو در صدر قرار دارند و استان‌های لرستان، تهران و قزوین با ۴۹، ۶۶ و ۱۱۶ نفر دارای کم‌ترین تعداد اعضا هستند.

### ◀ مشکلات تحقق اهداف تعاونی‌ها

- کمبود مواد اولیه (۱۰ درصد)
- کمبود سرمایه در گردش (۱۷ درصد)
- به روز نبودن ماشین‌آلات تولید (۴ درصد)
- عدم همکاری سازمان‌های ذیربط (۷ درصد)
- نداشتن مجوز فعالیت (۲ درصد)
- اختلاف اعضا (۴ درصد)
- ضعف مدیریتی (۷ درصد)
- عدم برگزاری مجامع عمومی (۱۰ درصد)
- نداشتن مکان فعالیت (۷ درصد)
- مشکل بازاریابی و فروش محصولات (۱۵ درصد)
- سطح درآمد پایین (۱۳ درصد)
- سایر موارد (۴ درصد)

### ◀ راهکارهای توسعه و فعال نمودن تعاونی‌ها

- تخصیص تسهیلات (۲۱ درصد)
- برگزاری مجامع عمومی (۷ درصد)
- تامین مکان فعالیت (۱۲ درصد)
- ایجاد نمایشگاه‌های دائمی فروش تولیدات (۱۲ درصد)
- توجه به امور آموزشی (۱۱ درصد)
- اصلاح ساختار مدیریتی (۵ درصد)
- حل و فصل اختلاف اعضا و مدیران (۳ درصد)

سنت که در فرودگاه اینچئون مستقر هستند، با برنامه های متنوع خود علاوه بر سرگرم کردن مسافران، تاثیر بسزایی در روحیه و رفع خستگی آنان می گذارند.

### ◀ فرودگاه جامو هند

در این فرودگاه، غرفه‌ی صنایع دستی با هدف حفظ سنت و فرهنگ هند و آشنا شدن مشتریان و مسافران با آن دایر شده است. یکی از سیاست‌های فرودگاه جامو هند ارایه صنایع دستی ساخته شده توسط اهالی جامو و کشمیر در محلی نزدیک سالن VIP است. در غرفه‌های صنایع دستی این فرودگاه، زیور آلات دست‌ساز هندی، صنایع دستی ساخته شده از پارچه، سنگ، فلز، شیشه، علف، چوب، چوب خیزران، خاک رس و سرامیک ارایه می‌شود. بازار صادرات صنایع دستی هند، کشورهایی مانند عربستان سعودی، ایالات متحده آمریکا، ژاپن، انگلستان، آلمان، کانادا، ایتالیا و فرانسه، هستند. ضمناً کلیه‌ی پرسنل و فروشندگان غرفه‌ی صنایع دستی، لباس سنتی پوشیده و جهت ارایه‌ی این اجناس به‌طور کامل آموزش دیده‌اند.<sup>۱</sup>

### دهکده‌ی صنایع دستی شهر فرودگاهی کوچی در جنوب هند

فرودگاه بین‌المللی کوچی در جنوب هند در حال برنامه‌ریزی برای راه‌اندازی یک دهکده‌ی صنایع دستی در محدوده‌ی شهر فرودگاهی کوچی است.

اهداف تاسیس دهکده‌ی صنایع دستی شهر فرودگاهی کوچی هند عبارتند از:

- کمک به ارتقا محصولات صنایع دستی
- افزایش صادرات
- بازاریابی

که عده‌ای از صاحب‌نظران آن را به‌عنوان فرهنگ اقتصادی بخوانند. فرودگاه‌های جهان به‌عنوان اولین و آخرین مکان حضور گردشگران و مسافران، معمولاً پایانه‌های مناسبی برای بازاریابی و ارایه‌ی محصولات صنایع دستی هستند. تولید، بازاریابی و فروش صنایع دستی در فرودگاه‌ها و شهرهای فرودگاهی، علاوه بر صدور صنایع دستی موجب ترویج ویژگی‌های فرهنگی کشورها نیز می‌شود. به ملاحظه فوق اکثر فرودگاه‌های دنیا، بخش‌هایی را به منظور افزایش تولید و توسعه‌ی صادرات صنایع دستی اختصاص داده‌اند. در این قسمت به بررسی نحوه‌ی ارایه صنایع دستی در برخی از فرودگاه‌های جهان اشاره می‌شود.

### ◀ فرودگاه و شهر فرودگاهی اینچئون

فرودگاه بین‌المللی اینچئون فرودگاهی است که فرهنگ سنتی کره در آن به نمایش گذاشته می‌شود. مرکز صنایع دستی این فرودگاه، مرکزی برای حفظ فرهنگ و سنت کشور و همچنین منبع درآمدی حائز اهمیت از فعالیت‌های غیرپروازی آن است. در فرودگاه اینچئون کره‌ی جنوبی مکان مخصوصی طراحی شده که بازدیدکنندگان می‌توانند با دست خود صنایع دستی مثل هانجی (کاغذ سنتی کره از چوب درخت شاهتوت)، بادبزین تاشو و غیره را بسازند.

در مرکز صنایع دستی، صنایع دستی هانجی و سرامیک‌های لوکسی که توسط چهره‌های فرهنگی ساخته شده‌اند به فروش می‌رسند. گردشگران می‌توانند در کنار تجربه‌ی ساختن صنایع دستی کره، از هنر صنایع دستی ساخته شده توسط این استادان دیدن کرده و همچنین از موسیقی سنتی کره مثل گئومونگو (نوعی آلت موسیقی با شش سیم)، گایاگئوم (نوعی سنتور با دوازده سیم) و هانگئوم لذت ببرند.

چهار مرکز فرهنگی، نمایشگاه صنایع دستی و مرکز تجربه‌ی

1-Airports Authority of India/Civil Airport Jammu/TENDER DOCUMENT/For/Contract for Jammu & Kashmir Handicraft Shop at Civil Airport, Jammu.

## نمونه‌های موفق توسعه صنایع دستی در جهان



تولید صنایع دستی در دهکده صنایع دستی

در مرحله‌ی اول طراحی دهکده‌ی صنایع دستی، پیشنهاد برای ساخت ۶۰ غرفه فروش و عرضه‌ی صنایع دستی به صورت یک راسته‌ی بازار و کارگاه‌های کوچک صنایع دستی پیش‌بینی شده است تا گردشگران بتوانند علاوه بر آشنا شدن با نحوه‌ی تولید، این شانس را داشته باشند تا خود نیز آن را تجربه کنند. موزه‌ی صنایع دستی قدیمی هند نیز در این دهکده وجود دارد.

ضمناً در این دهکده امکاناتی جهت رفاه هنرمندان و فروشندگان صنایع دستی و همچنین مشتریان و گردشگران نیز طراحی شده است. رستوران، کافی‌شاپ، حمام و کلیه‌ی امکاناتی که در یک دهکده عرضه می‌شود در این طرح پیش‌بینی شده است. حتی در رستوران‌های این دهکده، غذای سنتی در ظرف‌هایی که جزو اقلام صنایع دستی هستند سرو می‌شود.

- افزایش درآمد ارزی از محل صنایع دستی
- ایجاد فرصت‌های شغلی برای هنرمندان صنایع دستی
- حفظ فرهنگ کشور
- توسعه‌ی صنعت گردشگری و جذب گردشگر در محدوده‌ی شهر فرودگاهی

دهکده صنایع دستی هند به صنعت‌گران، سازمان‌های خصوصی و دولتی کمک می‌کند تا کیفیت محصولات خود را ارتقا داده و در یکی از اصلی‌ترین مبادی ورودی و خروجی مسافر و گردشگر بتوانند بازار بسیار خوبی برای ارایه‌ی محصولات خود پیدا کنند. لذا با راه‌اندازی این دهکده در مکانی جذاب و پر تردد مانند فرودگاه می‌توانند در آمد خود از فروش صنایع دستی را تا چند برابر افزایش دهند. افزون بر این، این شانس را به هنرمندان صنایع دستی می‌دهد تا هنر خود را در سطح بین‌المللی ارایه کنند. اقلام صنایع دستی که قرار است در این دهکده به فروش برسد، عبارتند از:

صنایع دستی ساخته شده از الیاف سخت و زبر، بامبو، نارگیل، چرم، گل رس، نقاشی بر روی برنج و نقره که در بازارهای جهانی بیشتر مورد پسند مشتریان قرار دارد. وزن سبک و حجم کم از ویژگی‌های این صنایع دستی است.



تولید صنایع دستی و آموزش به گردشگران



## ◀ ضرورت کاربرد فن آوری در تولید صنایع دستی

تحول و دگرگونی در نوع ابزار و شیوه‌های تولید صنعتی، زمینه بهره‌گیری از آنها را در تولید صنایع دستی نیز با هدف‌های مختلف ناگزیر کرده است. استفاده از تکنیک‌های جدید در صنایع دستی می‌تواند با هزینه‌ای محدود باعث کاهش فعالیت‌های سخت بدنی، افزایش قدرت تولید صنعتگر، تقلیل هزینه‌ها و بالا رفتن میزان تولید و همین‌طور ایجاد استاندارد جهت قسمت‌هایی از فرآورده‌های دست‌ساز شود. به‌طور مثال در مرحله آماده کردن خاک، جهت سفال‌گری، دستگاه‌های برقی ارزان قیمت می‌توانند عمل خرد کردن سنگ، آسیاب کردن خاک، ورز دادن گل و ... را انجام دهند بدون آنکه لطمه‌ای به ماهیت هنری محصول هنری وارد آید.

به‌طور کلی می‌توان گفت استمرار تولیدات صنایع دستی به‌عنوان تولیدی اقتصادی، با توجه به امتیازاتی که از نظر تنوع طرح‌ها، نقوش و رنگ‌ها و ویژگی‌های ناحیه‌ای نسبت به محصولات مشابه ماشینی دارد، منوط به کاربرد حساب شده و معقول ابزار، دستگاه‌ها و مواد جدید است تا از یک سو بتواند با تولیدات مشابه ماشینی رقابت کند و از سوی دیگر بازار بسته و محلی این محصولات را به بازارهای بین‌المللی پیوند دهد. پیشرفت‌های فنی در آینده نیز بدون شک تسهیلات بیشتری را برای ادامه حیات صنایع دستی فراهم خواهد آورد.

## ◀ رابطه‌ی متقابل صنایع دستی و توسعه گردشگری

بر اساس پیش‌بینی سازمان جهانی گردشگری تعداد گردشگران در سال ۲۰۲۰ به حدود یک میلیارد و پانصد و شصت میلیون نفر خواهد رسید. یکی از فعالیت‌هایی که تحت تاثیر رشد شمار گردشگران قرار می‌گیرد، صنایع دستی است. از آنجا که ۱۸ درصد خرید گردشگران مربوط به صنایع دستی است، افزایش تعداد



امکانات رفاهی در دهکده صنایع دستی

افزون بر این، در این دهکده فضاهایی با هدف آشنایی کودکان با تاریخچه‌ی صنایع دستی و نحوه‌ی ساخت و استفاده از آنها در نظر گرفته شده است.<sup>۱</sup>



کودکان و دهکده صنایع دستی

1- <http://kochigallan.com>

- تامین تسهیلات و جوایز صادراتی برای صنعت‌گران و صادرکنندگان
- ارائه خدمات فنی و آموزشی به کارگاه‌های طرح‌های تولیدی بخش تعاونی و خصوصی

### ◀ صنایع دستی مهم برای سرمایه‌گذاری

همه‌ی صنایع دستی صادر شده نقش یکسانی در تولید ارزش افزوده نداشته و تنها تعدادی از این صنایع در ارزآوری به کشور نقش موثری ایفا می‌کنند. با توجه به اینکه آمار دقیق صادرات صنایع دستی تنها در سال ۱۳۸۹ اعلام شده است، به استناد این آمار مشخص شد که هفت مورد از اقلام صادر شده، حدود ۸۰ درصد ارزش صادراتی را به خود اختصاص داده‌اند. این اقلام عبارتند از:

- چوب خاتم‌کاری شده و منبت‌کاری شده
  - ظروف شیشه‌ای طراحی شده و تراش خورده
  - مبل‌های چوبی صنایع دستی
  - محصولات سرمیز سرامیکی و لعاب زده
  - اشیاء سرامیکی (لعاب زده)
  - محصولات چوبی
  - مس میناکاری شده
- طبق نتایج بدست آمده بیشتر صنایع دستی که در دسته‌ی زیورآلات، ریزه‌کاری و نازک‌کاری چوب، میناکاری، قلم‌زنی، مشبک‌کاری، حکاکی روی فلزات و آلیاژ، فرآورده‌های حاصل از چرم و پوست قرار دارند را می‌توان در دسته‌ی صنایع دستی قابل ارزش برای سرمایه‌گذاری مورد بررسی قرار داد.
- افزون بر این برخی از صنایع دستی در کشور به دلیل قدمت و ارزش تاریخی و فرهنگی زیاد قابلیت این را دارند تا در سبد صادرات صنایع دستی قرار گیرند. حصیر و محصولات حصیری، سفال کلپورگان شهرستان سراوان استان سیستان و بلوچستان، سوزن‌دوزی و صنایع دستی جنوب کشور جزو این دسته از فرآورده‌های صنایع دستی هستند.

گردشگران موجب افزایش خرید محصولات صنایع دستی شده و به گسترش این فعالیت کمک خواهد کرد. به این ترتیب می‌توان انتظار داشت که هم‌گام با توسعه گردشگری، تولید و عرضه صنایع دستی نیز افزایش یابد. با توجه به پیشینه و آثار متعدد تاریخی کشور، انتظار می‌رود که شمار گردشگران خارجی بازدیدکننده از ایران نیز به همین نسبت در آینده افزایش یابد. به تبع افزایش شمار گردشگران تقاضا برای خرید محصولات صنایع دستی نیز افزایش خواهد یافت. فرودگاه و شهر فرودگاهی امام خمینی(ره)، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مراکز عبور گردشگران خارجی، موقعیت ممتازی برای تولید، عرضه و صدور صنایع دستی را خواهد داشت.

### ◀ راهکارهای توسعه و ارتقا جایگاه صنایع دستی و افزایش تولید

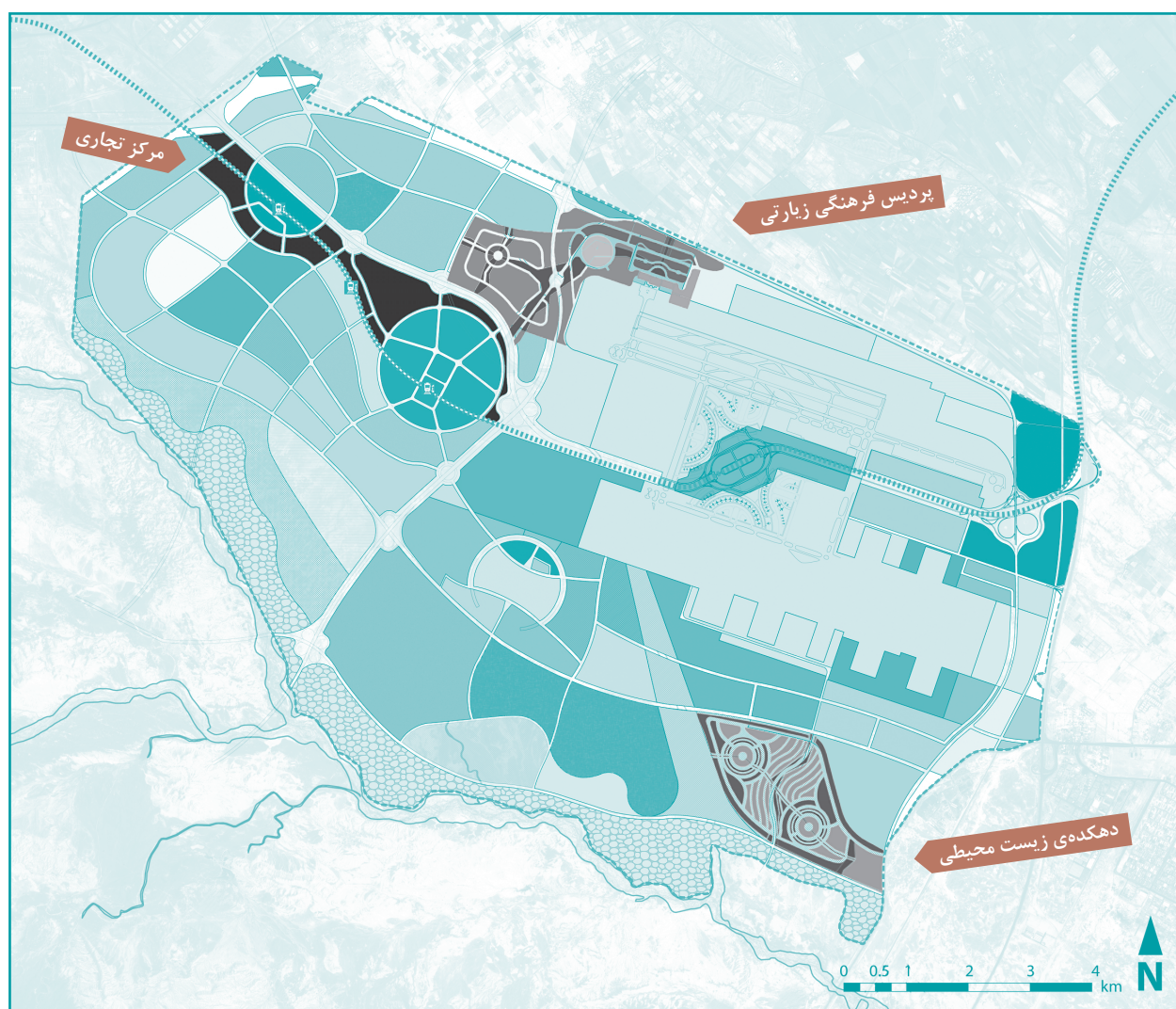
- ارتقا کیفیت آموزش
- تکمیل بانک جامع اطلاعات هنرمندان و صنعت‌گران صنایع دستی
- ساماندهی صنعت‌گران صنایع دستی در قالب تشکلهای تعاونی و تقویت انجمن صنعت‌گران صنایع دستی
- راه‌اندازی رشته‌های علمی و کاربردی صنایع دستی
- تقویت بنیه صنعت‌گران از طریق شرکت در نمایشگاه‌های داخلی و خارجی با استفاده از تسهیلات و امکانات موجود کشور
- ارتقا کیفیت محصولات تولیدی و کمک به بازاریابی و توسعه صادرات آن به‌ویژه در ممالک ثروتمند عربی همسایه
- احیا رشته‌های اصلی و بومی در مناطق و ایجاد تنوع در رشته‌های مورد توجه و علاقه جوانان
- تجهیز کارگاه‌ها و مراکز خدمات صنایع دستی در استان‌ها و شهرستان‌ها
- کمک به توسعه بازار تولید و مصرف صنایع دستی از طریق پیگیری طرح‌های تضمین خرید بعضی از محصولات برتر و ایجاد بازارچه‌های صنایع دستی



### ◀ نقش فرودگاه و شهر فرودگاهی بین‌المللی امام خمینی(ره) در توسعه صنایع دستی کشور

پروازی در خود باشند. اکثر فرودگاه‌ها و شهرهای فرودگاهی جهت توسعه‌ی فعالیت‌های غیر پروازی خود برنامه‌های بلندمدت طرح‌ریزی کرده‌اند. در فرودگاه و شهر فرودگاهی بین‌المللی امام خمینی نیز پیش‌بینی‌های گسترده‌ای در این زمینه صورت گرفته و در بخش‌های مختلف آن فرصت‌های زیادی برای تولید و تجارت انواع مختلف صنایع دستی پیش‌بینی شده است. شهر فرودگاهی می‌تواند در توسعه، تولید و صادرات صنایع دستی به شرح زیر موثر باشد.

به نظر کارشناسان، در سال‌های اخیر فرودگاه‌ها از موقعیت‌های مسافرتی و گردشگاهی به مکان‌های عرضه خدمات چند منظوره تغییر ماهیت داده و به مجموعه‌های شهری با فعالیت‌های گسترده خدماتی، تجاری و صنعتی تبدیل شده‌اند. این دگرگونی موجب شده که فرودگاه‌ها پذیرای دامنه گسترده‌ای از فعالیت‌های غیر



**تولید صنایع دستی:** تولید صنایع دستی می‌تواند در بخش‌های مختلف شهر فرودگاهی از جمله در پردیس فرهنگی، مرکز تجاری، منطقه‌ی ویژه اقتصادی برنامه‌ریزی شود و کارگاه‌های تولید صنایع دستی در این قسمت‌ها به تولید این صنایع بپردازند.

**تجارت صنایع دستی:** تجارت صنایع دستی می‌تواند در بخش‌های پروازی، منطقه‌ی آزاد تجاری با برگزاری نمایشگاه‌های بین‌المللی صنایع دستی و پیش‌بینی مکانی جهت استقرار تعاونی‌ها و اتحادیه‌های صنایع دستی صورت پذیرد.

**بازاریابی صنایع دستی و نقش صنعت هواپیمایی در آن:** از آنجا که فرودگاه‌ها نقش موثری در ترانزیت کالا و مسافر ایفا می‌کنند، می‌توانند مکان‌های بسیار مناسبی جهت تبلیغات و بازاریابی برای صنایع دستی ایران باشند.

#### منابع:

- آسایش، حسین، اقتصاد روستایی، دانشگاه پیام‌نور، ۱۳۷۹.
- آسایش، حسین، اقتصاد روستایی، متون درس، طرح درسنامه، ۱۳۷۶.
- حسینی، علی، صنایع دستی در دهکده جهانی، مقاله، ۱۳۸۸.
- سعادت، فتح الله - امینی، امیرحوشنگ، جغرافیای اقتصادی ایران، دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی، ۱۳۵۰.
- صحرائیان، سیدمهدی، اقتصاد ایران ساماندهی صنایع کوچک، طرحی در بازسازی اقتصاد ایران، انتشارات معارف، ۱۳۸۰.
- صنایع دستی و توسعه‌ی گردشگری پایدار - دکتر حمید زرغام بروجنی - عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی - نخستین کنفرانس جهانی گردشگری و صنایع دستی، ۱۳۸۵.
- عیسوی، چارلز، تاریخ اقتصادی ایران، ۱۳۶۲.
- عباس‌زاده، حسین، نقش صنایع دستی در اقتصاد ایران، مقاله ۱۳۸۶.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن، جغرافیای اقتصادی ایران (صنایع) جهاد دانشگاهی مشهد، ۱۳۸۲.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن، جغرافیای اقتصادی ایران (صنایع)، جهاد دانشگاهی مشهد، ۱۳۷۸.
- معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، بانک اطلاعات صنایع دستی، دوره‌ی اول ۱۳۸۷.
- نخستین کنفرانس جهانی گردشگری و صنایع دستی، ایرانپور - خسرو، بررسی موانع پیوندهای صنعت جهانگردی و صنایع دستی در جهانگردی پایدار ۱۳۸۵.
- نخستین کنفرانس جهانی گردشگری و صنایع دستی، زرغام - حمید، صنایع دستی و توسعه‌ی گردشگری پایدار ۱۳۸۵.
- نخستین کنفرانس جهانی گردشگری و صنایع دستی، یآوری - حسین، راهکارهایی برای پیوند بیشتر صنایع دستی و گردشگری ۱۳۸۵.

گروه بین‌المللی ره‌شهر تا کنون ۱۳۴ نشریه با عناوین زیر منتشر کرده

است:

- ۱- کاربرد جدید شیشه در نمای ساختمان (تابستان ۱۳۷۱)
- ۲- پارکینگ مراکز تجاری (پائیز ۱۳۷۱)
- ۳- محافظت در مقابل زلزله (زمستان ۱۳۷۱)
- ۴- جمع آوری و دفع زباله و مسائل ناشی از آن (زمستان ۱۳۷۱)
- ۵- طرح اسکان و سریع (زمستان ۱۳۷۱)
- ۶- مجموعه مقالات راجع به ژئوسنتز (بهار ۱۳۷۲)
- ۷- مهار آب با آب (بهار ۱۳۷۲)
- ۸- تحول سبز در معماری (بهار ۱۳۷۲)
- ۹- روندیابی و مدیریت سیلاب (بهار ۱۳۷۲)
- ۱۰- مطالعات اقتصادی جهت احداث مراکز خرید (تابستان ۱۳۷۹)
- ۱۱- نگاهی کوتاه بر طراحی فضای سبز - «تجربیات کشورهای مختلف» (تابستان ۱۳۷۲)
- ۱۲- بازیافت آب در صنایع شن و ماسه‌شویی (پائیز ۱۳۷۲)
- ۱۳- بناهای چوبی (کنده‌ای) در ایران و تجربیات کشورهای دیگر (پائیز ۱۳۷۲)
- ۱۴- نکاتی در مورد طراحی ساختمان‌های بتنی پیش‌ساخته پیش‌تنیده در مناطق زلزله‌خیز (پائیز ۱۳۷۲)
- ۱۵- اتوماسیون و بهینه‌سازی در سیستم‌های توزیع الکتریکی (زمستان ۱۳۷۲)
- ۱۶- انرژی دریاها (زمستان ۱۳۷۲)
- ۱۷- پارکینگ‌های مکانیکی اتوماتیک و نیمه اتوماتیک (بهار ۱۳۷۳)
- ۱۸- انرژی باد (بهار ۱۳۷۳)
- ۱۹- اصول طراحی ساختمان‌های اداری و بانک‌ها (بهار ۱۳۷۳)
- ۲۰- انرژی خورشیدی (بهار ۱۳۷۳)
- ۲۱- طراحی مرکز خرید- جلد اول: مطالعات مقدماتی جهت طراحی مراکز خرید (تابستان ۱۳۷۳)
- ۲۲- شهر سالم با آمورتون (تابستان ۱۳۷۳)
- ۲۳- شهر سالم - کاربرد سیستم‌های فتوولتائیک از میلی وات تا مگاوات (تابستان ۱۳۷۳)
- ۲۴- شهر سالم- اصول طراحی برای افراد دارای کپه‌ل، ناتوانی، اختلال و معلولیت (تابستان ۱۳۷۳)
- ۲۵- نسل چهارم نیروگاه‌ها (پائیز ۱۳۷۳)
- ۲۶- بازیافت آب در صنایع نساجی (پائیز ۱۳۷۳)
- ۲۷- مراکز درمانی و بیمارستان‌های آینده (پائیز ۱۳۷۳)
- ۲۸- شهر سالم-انبوه‌سازی (انبوه‌سازان اسکان) (زمستان ۱۳۷۳)
- ۲۹- سیستم‌های مدیریت بار و مدیریت انرژی در شبکه‌های انرژی الکتریکی (زمستان ۱۳۷۳)

- ۳۰- بازیافت آب - «تصفیه پساب صنایع لبنی» (بهار ۱۳۷۴)
- ۳۱- شهر سالم - صنعت چوب و کاغذ و نقش آن در فرهنگ، اقتصاد و سیاست (بهار ۱۳۷۴)
- ۳۲- صرفه‌جویی انرژی در ساختمان‌های مسکونی (بهار ۱۳۷۴)
- ۳۳- شهر سالم- معماری و پرورش فکری کودکان و نوجوانان (تابستان ۱۳۷۴)
- ۳۴- شهر سالم- بازیافت زباله و مصالح ساختمانی و نقش آن در حفظ خاک و پاکسازی محیط (پائیز ۱۳۷۴)
- ۳۵- شهر ما کجاست (زمستان ۱۳۷۴)
- ۳۶- حفاظت سواحل دریا و رودخانه‌ها- معرفی روش‌های سنتی و پیشرفته (زمستان ۱۳۷۵)
- ۳۷- بهینه‌سازی آموزش عالی - نگاهی کوتاه بر کارکرد نظام آموزشی ایران و جهان (زمستان ۱۳۷۵)
- ۳۸- استفاده از ژئوگرید در راه‌ها و باند فرودگاه‌ها (بهار ۱۳۷۶)
- ۳۹- اقتصاد گردشگری (جلد اول) (زمستان ۱۳۷۶)
- ۴۰- نگرش‌هایی نوین به طراحی فضای باز اداری (تابستان ۱۳۷۷)
- ۴۱- اقتصاد گردشگری جلد دوم (فصول سوم و چهارم) (زمستان ۱۳۷۷)
- ۴۲- فهرست مطابقه‌ای عملیات اجرایی جهت تسهیل در امر نظارت (پائیز ۱۳۷۸)
- ۴۳- دانسته‌هایی در مورد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در جهان (پائیز ۱۳۷۸)
- ۴۴- هدایت منابع مالی و فنی غیر دولتی جهت اجرای طرح‌های عمرانی (زمستان ۱۳۷۸)
- ۴۵- پژوهش در تاریخچه، مفهوم و سیر تحول شهرسازی و شهر سالم در فرهنگ ایران و اسلام (زمستان ۱۳۷۸)
- ۴۶- پارک انرژی‌های نو (تابستان ۱۳۷۹)
- ۴۷- فضاهای باز اداری - مدیریت تجهیزات و طراحی داخلی (پائیز ۱۳۷۹)
- ۴۸- شهرک ترافیکی کودکان (زمستان ۱۳۷۹)
- ۴۹- فضای باز اداری - استانداردهای طراحی فضاهای اداری جدا کننده‌ها، قطعات و اتصالات (زمستان ۱۳۷۹)
- ۵۰- فضای سبز- مناطق صنعتی- پارک‌های صنعتی (تابستان ۱۳۸۰)
- ۵۱- تنظیم شرایط محیطی- بخش اول: استانداردهای عملکرد حسی- جلد اول: محیط روشنایی (پاییز ۱۳۸۰)
- ۵۲- تنظیم شرایط محیطی- بخش اول: استانداردهای عملکرد حسی- محیط‌های صوتی و حرارتی (پاییز ۱۳۸۰)
- ۵۳- منظر سازی - جلد اول: طراحی کاشت (زمستان ۱۳۸۰)
- ۵۴- منظر سازی - جلد دوم: آبیاری و نگهداری منظر (زمستان ۱۳۸۰)
- ۵۵- تنظیم شرایط محیطی- بخش دوم: سیستم‌های کنترل محیط- جلد اول: تولید و کنترل حرارت (زمستان ۱۳۸۰)
- ۵۶- تنظیم شرایط محیطی- بخش دوم: سیستم‌های کنترل محیط- جلد دوم:

- تولید و کنترل نور و صدا (زمستان ۱۳۸۰)
- ۵۷- منظر سازی- جلد سوم: راهبردهای تکمیلی آراستن مناظر (بهار ۱۳۸۱)
- ۵۸- تنظیم شرایط محیطی- بخش دوم: سیستم‌های کنترل محیط- جلد سوم: سیستم جامع محیطی (تابستان ۱۳۸۱)
- ۵۹- شهر سالم- توسعه (کلان شهر تهران) (تابستان ۱۳۸۱)
- ۶۰- فن‌آوری اطلاعات- بخش اول: مفاهیم کلی (پائیز ۱۳۸۱)
- ۶۱- منظر سازی- جلد چهارم (زمستان ۱۳۸۱)
- ۶۲- فن‌آوری اطلاعات- بخش دوم: مدیریت فن‌آوری اطلاعات (زمستان ۱۳۸۱)
- ۶۳- فن‌آوری اطلاعات- بخش سوم: تجارت الکترونیکی (بهار ۱۳۸۲)
- ۶۴- فن‌آوری اطلاعات- بخش چهارم: تجارت الکترونیکی «امنیت و تجارت بی‌سیم» (تابستان ۱۳۸۲)
- ۶۵- ساختمان‌های سبز و پایدار (تابستان ۱۳۸۲)
- ۶۶- فن‌آوری اطلاعات- بخش پنجم: دولت الکترونیکی (تابستان ۱۳۸۲)
- ۶۷- منظر سازی- جنگل‌های مانگرو (حرا): بخش اول- کلیات (پائیز ۱۳۸۲)
- ۶۸- فن‌آوری اطلاعات- بخش ششم: بازاریابی الکترونیکی (پائیز ۱۳۸۲)
- ۶۹- فن‌آوری اطلاعات- بخش هفتم: شهرداری الکترونیکی (زمستان ۱۳۸۲)
- ۷۰- فن‌آوری اطلاعات- بخش هشتم: آموزش الکترونیکی (بهار ۱۳۸۳)
- ۷۱- فن‌آوری اطلاعات- بخش نهم: دانشگاه الکترونیکی (بهار ۱۳۸۳)
- ۷۲- فن‌آوری اطلاعات- بخش دهم: سیستم‌های اطلاعاتی مدیریتی ساختمان (تابستان ۱۳۸۳)
- ۷۳- فن‌آوری اطلاعات- بخش یازدهم: دانشگاه الکترونیکی (پائیز ۱۳۸۳)
- ۷۴- فن‌آوری اطلاعات- بخش دوازدهم: مدیریت پرونده‌های الکترونیکی (زمستان ۱۳۸۳)
- ۷۵- فن‌آوری اطلاعات- بخش سیزدهم: دموکراسی الکترونیکی (زمستان ۱۳۸۳)
- ۷۶- فن‌آوری اطلاعات- بخش چهاردهم: انتخابات الکترونیکی (زمستان ۱۳۸۳)
- ۷۷- فن‌آوری اطلاعات- بخش پانزدهم: حقیقت مجازی (تابستان ۱۳۸۴)
- ۷۸- برگزاری مناقصه‌های دولتی (تصویب شده سال ۱۳۸۳) (تابستان ۱۳۸۴)
- ۷۹- چین دومین مصرف‌کننده انرژی در جهان (تابستان ۱۳۸۴)
- ۸۰- مدیریت پروژه- استانداردهای مدیریت پروژه (بخش اول: تابستان ۱۳۸۴)
- ۸۱- فن‌آوری اطلاعات- بخش شانزدهم: توسعه فن‌آوری اطلاعات در روستاها (عدالت اجتماعی) (پائیز ۱۳۸۴)
- ۸۲- فن‌آوری اطلاعات- بخش هفدهم: مدیریت ارتباط با مشتریان (پائیز ۱۳۸۴)
- ۸۳- مدیریت پروژه- استانداردهای مدیریت پروژه (بخش دوم: زمستان ۱۳۸۴)
- ۸۴- مهندسی ارزش- بخش اول: اصول، مبانی و فرآیند (زمستان ۱۳۸۴)
- ۸۵- مدیریت پروژه- استانداردهای مدیریت پروژه (بخش سوم: زمستان ۱۳۸۴)
- ۸۶- فن‌آوری اطلاعات- بخش هجدهم: پایتخت الکترونیکی- تجلی عدالت اجتماعی (تابستان ۱۳۸۵)
- ۸۷- مدیریت پروژه- دفتر مدیریت پروژه (بخش اول- تابستان ۱۳۸۵)
- ۸۸- متدولوژی‌های کنترل پروژه (تابستان ۱۳۸۵)
- ۸۹- صنایع انرژی‌بر، نظریه‌ها و دیدگاه‌ها (تابستان ۱۳۸۵)
- ۹۰- آشنایی با مقدماتی با ارزیابی محیط زیست (پائیز ۱۳۸۵)
- ۹۱- آشنایی با فناوری‌های گازی CNG، LPG، LNG (زمستان ۱۳۸۵)
- ۹۲- رهنمون‌هایی برای توسعه (زمستان ۱۳۸۵)
- ۹۳- خبرنامه تحولات توسعه در حوزه خلیج فارس (بهار ۱۳۸۶)
- ۹۴- متدولوژی مکان‌یابی صنایع (تابستان ۱۳۸۶)
- ۹۵- خبرنامه تحولات توسعه در حوزه خلیج فارس (جلد دوم) (تابستان ۱۳۸۶)
- ۹۶- خبرنامه تحولات توسعه در حوزه خلیج فارس (جلد سوم) (تابستان ۱۳۸۶)
- ۹۷- معماری سبز، (انرژی آفتاب در معماری) (پائیز ۱۳۸۶)
- ۹۸- معماری سبز، (انرژی زمین گرمایی) (پائیز ۱۳۸۶)
- ۹۹- روند توسعه در خلیج فارس (نسخه چهارم) (پائیز ۱۳۸۶)
- ۱۰۰- ایران ترانزیت (بهار ۱۳۸۷)
- ۱۰۱- سوپر جاذب‌ها (راهی برای گسترش فضای سبز و مقابله با کمبود آب) (تابستان ۱۳۸۷)
- ۱۰۲- روند توسعه در خلیج فارس و دریای عمان بخش پنجم (تابستان ۱۳۸۷)
- ۱۰۳- روند توسعه در خلیج فارس و دریای عمان بخش ششم (پائیز ۱۳۸۷)
- ۱۰۴- بام سبز (پائیز ۱۳۸۷)
- ۱۰۵- احداث سامانه‌های گرمایش شهری (اردیبهشت ۱۳۸۸)
- ۱۰۶- روند توسعه در خلیج فارس و دریای عمان بخش هفتم (خرداد ۱۳۸۸)
- ۱۰۷- بحران جهانی و چشم انداز آینده (تابستان ۱۳۸۸)
- ۱۰۸- حمل و نقل همگانی (تابستان ۱۳۸۸)
- ۱۰۹- نانو فناوری ایمن (فرصت‌ها و چالش‌ها) (تابستان ۱۳۸۸)
- ۱۱۰- از شهر فرودگاهی تا منطقه فرودگاهی (بخش اول)
- ۱۱۱- از شهر فرودگاهی تا منطقه فرودگاهی (بخش دوم)
- ۱۱۲- بندر خشک (پائیز ۱۳۸۸)
- ۱۱۳- شرق ایران خاستگاه توسعه ترانزیت منطقه‌ای (پائیز ۱۳۸۸)
- ۱۱۴- صنعتی سازی ساختمان گامی بلند برای تامین مسکن مردم (زمستان ۱۳۸۸)
- ۱۱۵- مدیریت هوشمند خوردگی، حفاظت کاتدیک، حفظ ثروت ملی (بهار ۱۳۸۹)
- ۱۱۶- بیوگاز ثروتی نهفته در پسماندها (بهار ۱۳۸۹)
- ۱۱۷- اکو هتل حرکتی جهانی به سوی گردشگری پایدار (تابستان ۱۳۸۹)
- ۱۱۸- فوتولتاتیک تلفیقی، انرژی در کالبد معماری (تابستان ۱۳۸۹)
- ۱۱۹- اصلاح الگوی استقرار جمعیت، گامی به سوی توسعه پایدار (پائیز ۱۳۸۹)
- ۱۲۰- نانو فناوری در معماری (زمستان ۱۳۸۹)
- ۱۲۱- مدیریت حمل بار، گامی بلند در جهت توسعه اقتصادی کشور (زمستان ۱۳۸۹)

- ۱۲۲- بازار مسافر هوایی بین‌المللی، گامی بلند در جهت توسعه اقتصادی کشور (زمستان ۱۳۸۹)
- ۱۲۳- نقش طراحی معماری در کاهش مصرف انرژی در ساختمان «معماری همساز با اقلیم و مشکلات ناشی از عدم توجه به آن» (بهار ۱۳۹۰)
- ۱۲۴- شهر فرودگاهی بستر توسعه گردشگری، گامی بلند در جهت توسعه پایدار اقتصاد کشور (بهار ۱۳۹۰)
- ۱۲۵- ارایه ضوابط و پیشنهادات طراحی برای افراد دارای کپولت، ناتوانی، اختلال و معلولیت در بخش زمینی فرودگاه (بهار ۱۳۹۰)
- ۱۲۶- نقش طراحی معماری در کاهش مصرف انرژی در ساختمان «نور روز در معماری» (تابستان ۱۳۹۰)
- ۱۲۷- شهر فرودگاهی بستر توسعه تجارت، چشم‌انداز تجارت جهانی، چالش‌ها و فرصت‌های ایران (تابستان ۱۳۹۰)
- ۱۲۸- توسعه صنایع نوین، گامی بلند در جهت توسعه اقتصادی کشور «شهر فرودگاهی بستری مناسب برای استقرار صنایع نوین» (تابستان ۱۳۹۰)
- ۱۲۹- نقش طراحی معماری در کاهش مصرف انرژی در ساختمان «انرژی باد در معماری» (تابستان ۱۳۹۰)
- ۱۳۰- روند خصوصی‌سازی فرودگاه‌ها در جهان (پاییز ۱۳۹۰)
- ۱۳۱- شهر فرودگاهی بستری مناسب برای توسعه ورزش ملی و بین‌المللی «شهر ورزشی» (پاییز ۱۳۹۰)
- ۱۳۲- معرفی پاک‌کننده‌های طبیعی و سازگار با محیط‌زیست «بخش اول» (بهار ۱۳۹۱)
- ۱۳۳- معرفی پاک‌کننده‌های طبیعی و سازگار با محیط‌زیست «بخش دوم» (بهار ۱۳۹۱)
- ۱۳۴- معرفی پاک‌کننده‌های طبیعی و سازگار با محیط‌زیست «بخش سوم» (تابستان ۱۳۹۱)

#### نشریه‌های تخصصی منتشر شده بخش‌های مختلف گروه بین‌المللی ره‌شهر

- ۱- بازارچه صنایع دستی در کوهپایه‌های شمال تهران (بخش شهر سالم) تیر ماه ۱۳۷۴
- ۲- بهینه‌سازی خدمات پرواز (بخش شهر سالم) - (دی ماه ۱۳۷۳)
- ۳- بهینه‌سازی بار ترافیکی بزرگراه‌ها (بخش شهر سالم) (دی ماه ۱۳۷۳)
- ۴- پارک انرژی‌های نو (بخش شهر سالم) - (شهریور ماه ۱۳۷۳)
- ۵- استفاده از مولتی ویزن در مراکز پرتردد شهری (بخش شهر سالم) (اردیبهشت ماه ۱۳۷۳)
- ۶- سازماندهی کارکردهای بهینه‌ی نمایشگرهای دیجیتالی (بخش شهر سالم) اسفند ماه ۱۳۷۲
- ۷- شهرک ترافیکی کودکان (بخش شهر سالم) - (آذر ماه ۱۳۷۲)
- ۸- پارک پویش: اندیشه سالم / بدن سالم در شهرک فاطمیه منطقه ۲۰ شهرداری

- تهران (بخش شهر سالم) - (آذر ماه ۱۳۷۲)
- ۹- پژوهش در تاریخچه، مفهوم و سیر تحول «شهرسازی» و «شهر سالم» در فرهنگ ایران و اسلام (بخش شهر سالم) - آبان ماه ۱۳۷۲
- ۱۰- اصول طراحی مراکز دیسپاچینگ (بخش انرژی) زمستان ۱۳۷۲
- ۱۱- تحلیل منطقه‌ای سیلاب در حوضه‌های شمالی تهران (بخش عمران آب) بهار ۱۳۷۳
- ۱۲- انتخاب محل و نوع سد براساس شرایط ژئومورفولوژی و ژئولوژی (بخش عمران آب) زمستان ۱۳۷۲
- ۱۳- حقایق در مورد شرکت‌های بزرگ (بخش تحقیق و توسعه) زمستان ۱۳۷۲

#### ضمن کتاب‌های زیر توسط گروه بین‌المللی ره‌شهر منتشر گردیده است:

- ۱- مواد هوشمند و فناوری نانو (کاربرد در معماری و طراحی داخلی) (۱۳۹۰)
- ۲- منظرسازی پایدار برای همه (پاییز ۱۳۹۰)
- ۳- ترجمه کتاب شهرهای فرودگاهی قرن ۲۱ (۱۳۹۰)
- ۴- کتاب آموزش نرم‌افزار Revit architecture 2009 (۱۳۸۹)
- ۵- آشنایی با راهکار مدیریت پروژه جامع (بهار ۱۳۸۹)
- ۶- درختان در منظر شهری (۱۳۸۹)
- ۷- نانوفناوری برای همه (۱۳۸۷)
- ۸- با گیاهان آب را تصفیه کنیم
- ۹- HSE در سفر (۱۳۸۵)
- ۱۰- ترجمه کتاب «چگونه هوای پاکیزه بکاریم»
- ۱۱- ترجمه کتاب «تنظیم شرائط محیطی»
- ۱۲- تدوین کتاب راهنمای برنامه‌نویسی سه بعدی OpenGL (۱۳۸۲)
- ۱۳- ترجمه کتاب «برنامه‌ریزی و طراحی هتل» در سال ۷۶ توسط سازمان برنامه و بودجه چاپ و توزیع شد.
- ۱۴- تدوین کتاب «خودآموز اتوکد ۱۲» (۱۳۷۳)
- ۱۵- ترجمه کتاب «سازه‌های آبی» (۱۳۷۳)
- ۱۶- ترجمه کتاب «سازه پارکینگ‌های طبقاتی» (۱۳۷۲)
- ۱۷- صرفه جویی در انرژی (۲۰ جلد)
- ۱۸- بازنگری استانداردهای صنعت آب کشور با همکاری وزارت نیرو و سازمان برنامه و بودجه (۲۵ جلد)

#### کتاب‌های زیر نیز توسط گروه بین‌المللی ره‌شهر در دست چاپ است:

- ۱- طراحی، برنامه‌ریزی و ساخت هتل‌ها
- ۲- برنامه‌ریزی شهری در اقلیم‌های گرمسیر
- ۳- بام سبز